

FINANSIJSKI SPORAZUM
IZMEĐU
VLADE CRNE GORE
|
EVROPSKE KOMISIJE
O NACIONALNOM PROGRAMU ZA CRNU GORU
U OKVIRU IPA I KOMPONENTE - PODRŠKA TRANZICIJI I IZGRADNJA INSTITUCIJA ZA 2012.

(Centralizovano upravljanje)

SADRŽAJ

Preambula

1	PROGRAM	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
2	SPROVOĐENJE PROGRAMA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3	STRUKTURE, NADLEŽNA TIJELA I NJIHOVE ODGOVORNOSTI	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
4	FINANSIRANJE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
5	ROK UGOVARANJA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6	ROK ZA IZVRŠENJE UGOVORA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
7	ROK ISPLATE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8	OBRADA PRIHODA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9	PRIHVATLJIVOST TROŠKOVA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
10	ČUVANJE DOKUMENATA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
11	PLAN DECENTRALIZACIJE BEZ EX-ANTE KONTROLE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
12	TUMAČENJE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
13	DJELIMIČNO NEVAŽENJE I NENAMJERNE PRAZNINE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
14	PREGLED I IZMJENA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
15	OKONČANJE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
16	POMIRENJE RAZLIKA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
17	OBAVJEŠTENJA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
18	BROJ ORIGINALA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
19	PRILOZI	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
20	STUPANJE NA SNAGU	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

Prilog A	Godišnji program za Crnu Goru u okviru IPA komponente I – podrška tranziciji i izgradnja institucija za 2012. i 2013. godinu, usvojeno od strane Evropske Komisije odlukom c(2012)9382 od 11. decembra 2012.
Prilog B	Okvirni sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije evropskih zajednica o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), potpisan 15. 11. 2007.

FINANSIJSKI SPORAZUM

između

VLADE CRNE GORE

i

EVROPSKE KOMISIJE

U daljem tekstu zajedno „Strane“, ili pojedinačno „država korisnica“ u slučaju Vlade Crne Gore, ili „Komisija“ u slučaju Evropske komisije.

S obzirom na to:

- (a) Dana 1. avgusta 2006. godine, Savjet Evropske unije je usvojio Uredbu (EC) broj 1085/2006 kojom se uspostavlja instrument pretpristupne podrške (u daljem tekstu: Okvirna IPA uredba). Počev od 1. januara 2007. godine kada je stupio na snagu, ovaj instrument predstavlja jedinstven pravni osnov za pružanje finansijske podrške državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u njihovim nastojanjima da unaprijede političke, ekonomske i institucionalne reforme kako bi postale članice Evropske unije.
- (b) Komisija je, 12. juna 2007. godine, usvojila Uredbu (EZ) broj 718/2007 kojom se sprovodi Okvirna IPA uredba, u kojoj su detaljno opisani upravljanje i odredbe koje se tiču kontrole (u daljem tekstu: IPA Implementaciona regulativa).
- (c) Podrška Evropske unije u okviru instrumenta pretpristupne podrške bi trebalo da nastavi da podržava države korisnice u njihovim nastojanjima da ojačaju demokratske institucije i vladavinu prava, reformišu državnu upravu, sprovedu ekonomske reforme, poštuju ljudska i manjinska prava, unaprijede jednakost polova, podrže razvoj civilnog društva i unaprijede regionalnu saradnju, kao i pomirenje i rekonstrukciju i doprinesu održivom razvoju i smanjenju siromaštva.

U slučaju država kandidata, podrška Evropske unije trebalo bi dodatno da se fokusira na usvajanje i sprovođenje pravne tekovine EU (*acquis*), kao i na pripremu za sprovođenje poljoprivredne i kohezijske politike Evropske unije.

- (d) Strane su 15. novembra 2007. zaključile Okvirni sporazum kojim se utvrđuju opšta pravila saradnje i sprovođenja podrške Evropske unije u okviru instrumenta pretpristupne podrške.
- (e) Komisija je 11. decembra 2012. usvojila Nacionalni program za Crnu Goru u okviru IPA Komponente Podrška tranziciji i jačanje institucija za 2012-2013. (u daljem tekstu: Program). Ovaj Program sprovodi Komisija centralizovano.

- (f) U cilju sprovođenja ovog Programa, neophodno je da Strane zaključe Finansijski sporazum kojim se utvrđuju uslovi pružanja podrške Evropske unije, pravila i postupci isplate, koja se odnose na podršku, kao i uslovi pod kojima će se upravljati ovom podrškom.

DOGOVORILE SU SE KAKO SLIJEDI:

1 PROGRAM

Komisija, putem bespovratne podrške, doprinosi finansiranju sljedećeg programa, utvrđenog u Prilogu A ovog sporazuma:

Program broj. 2012/023-582

Naslov: Nacionalni program za Crnu Goru u okviru IPA Komponente Podrška tranziciji i jačanje institucija za 2012-2013.

2 SPROVOĐENJE PROGRAMA

- (1) Program sprovodi Komisija centralizovano, na osnovu člana 53a Uredbe Savjeta (EC Euratom) broj 1605/2002, koji se odnosi na Finansijsku uredbu koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica, na osnovu posljednje izmjene od 17. decembra 2007. godine, Uredbom (EC Euratom) 1525/2007 (u daljem tekstu: Finansijska uredba).
- (2) Program se primjenjuje u skladu sa odredbama Okvirnog sporazuma o pravilima saradnje koja se tiču finansijske pomoći EZ Crnoj Gori i sprovođenja pomoći u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), zaključenog između Strana 15. novembra 2007. (u daljem tekstu: Okvirni sporazum), kako je utvrđeno Prilogom B ovog Sporazuma.

3 STRUKTURE, NADLEŽNA TIJELA I NJIHOVE ODGOVORNOSTI

- (1) Država korisnica imenuje nacionalnog IPA koordinatora, u skladu sa Okvirnim sporazumom, koji je predstavnik Korisnika u odnosu prema Komisiji. Nacionalni IPA koordinator je nadležan je za održavanje bliske veze između Komisije i Korisnika, kako u pogledu opšteg procesa pristupanja, tako i u pogledu pretpristupne podrške EU u okviru IPA-e.

4 FINANSIRANJE

Finansiranje sprovođenja ovog sporazuma je definisano na sljedeći način:

- (a) Doprinos Unije za 2012. je određen na najviše **14 546 471 €** (četnaest miliona petsto četrdeset šest hiljada četristo sedamdeset jedan €), kako je opisano u Programu. Međutim, isplata doprinosa Evropske Unije od strane Komisije se vrši u granicama raspoloživih sredstava.
- (b) Troškove struktura i nadležnih tijela, koje osniva država korisnica radi sprovođenja ovog programa, snosi država korisnica.

5 ROK UGOVARANJA

- (1) Pojedinačni ugovori i sporazumi, kojima se sprovodi ovaj Sporazum, će biti zaključeni najkasnije u roku od tri godine od datuma zaključivanja ovog sporazuma.
- (2) Sva sredstva, za koja nije sklopljen ugovor prije isteka roka ugovaranja, će biti otkazana.

6 ROK ZA IZVRŠENJE UGOVORA

- (1) Ugovori će biti izvršeni u roku od najviše 2 godine od krajnjeg dozvoljenog datuma za ugovaranje.

- (2) Rok za izvršenje ugovora se može produžiti, prije datuma isteka, u opravdanim slučajevima.

7 ROK ISPLATE

- (1) Isplata sredstava se može izvršiti najkasnije u roku od jedne godine nakon krajnjeg datuma za izvršenje ugovora.
- (2) Rok za isplatu sredstava se može produžiti prije datuma isteka u opravdanim slučajevima.

8 OBRADA PRIHODA

- (1) Prihodi vezani za IPA program uključuju prihode stečene od određene aktivnosti u periodu njenog kofinansiranja, prihode od prodaje, zakupnine, prijava/naknada usluga ili drugih odgovarajućih prihoda, izuzimajući:
- (a) prihode ostvarene u toku ekonomskog trajanja kofinansiranih investicija, u slučaju investiranja u preduzeća;
 - (b) prihode ostvarene u okviru mjere finansijskog inženjeringa, uključujući rizični kapital, zajmova sredstva, garantne fondove, lizing;
 - (c) po potrebi, doprinose privatnog sektora za kofinansiranje aktivnosti, koji će biti prikazani zajedno sa javnim doprinosom u finansijskim tabelama programa.
- (2) Prihodi iz stava 1 predstavljaju prihod koji će biti oduzet od iznosa prihvatljivih troškova za odgovarajuću aktivnost. Najkasnije do datuma zatvaranja programa ti prihodi će biti oduzeti od prihvatljivih troškova odgovarajućih aktivnosti u ukupnom iznosu ili po određenoj stopi, u zavisnosti od toga da li su nastali u potpunosti ili samo dijelom u kofinansiranoj aktivnosti.

9 PRIHVATLJIVOST TROŠKOVA

- (1) Trošak, u okviru programa u Prilogu A, je prihvatljiv za doprinos Evropske unije, ukoliko je nastao nakon potpisivanja ugovora ili dodjele bespovratne podrške o sprovođenju tog programa, osim u slučajevima izričito predviđenim Finansijskom uredbom.
- (2) Sljedeći troškovi nijesu prihvatljivi za doprinos Evropske unije u okviru programa u Prilogu A:
- (a) porezi, uključujući poreze na dodatu vrijednost;
 - (b) carine i uvozne carine ili bilo koji drugi troškovi;
 - (c) kupovina, zakupnina ili lizing zemljišta i postojećih objekata;
 - (d) novčane kazne, finansijske kazne i troškovi vođenja sudskih sporova;
 - (e) operativni troškovi;
 - (f) polovna oprema;
 - (g) bankarski troškovi, troškovi garancija i slični troškovi;
 - (h) troškovi konverzije, izdaci, gubici pri deviznoj razmjeni povezani sa svim komponentama specifičnih euro računa, kao i ostali čisto finansijski troškovi;
 - (i) doprinosi u naturi;
 - (j) troškovi lizinga;
 - (k) troškovi amortizacije.

- (3) Odstupanjem od stava 2, Komisija odlučuje, u zavisnosti od slučaja, da li su sljedeći troškovi prihvatljivi:
- (a) operativni troškovi, uključujući i troškove zakupa, koji su isključivo povezani sa periodom kofinansiranja aktivnosti;
 - (b) porezi na dodatu vrijednost, ukoliko su sljedeći uslovi ispunjeni:
 - (i) porezi na dodatu vrijednost nijesu nadoknadiivi ni u kom slučaju;
 - (ii) utvrđeno je da ih snosi krajnji korisnik i
 - (iii) jasno su identifikovani u prijedlogu projekta.
- (4) Izdatak finansiran u okviru IPA programa neće biti predmet bilo kog drugog finansiranja iz budžeta Evropske unije.

10 ČUVANJE DOKUMENATA

- (1) Sva dokumenta koja se odnose na program iz Priloga A, čuvaju se najmanje pet godina od datuma kada Evropski parlament odobri izmirenje obaveza za budžetsku godinu na koju se dokument odnosi.
- (2) U slučaju da program iz Priloga A nije definitivno zaključen u vremenskom roku definisanom iz stava 1, dokumenta koja se na njega odnose čuvaju se do kraja godine koja slijedi nakon one u kojoj je program iz Priloga A zaključen.

11 PLAN DECENTRALIZACIJE BEZ EX-ANTE KONTROLE

- (1) Država korisnica donosi detaljan plan sa indikativnim mjerilima i vremenskim okvirima decentralizacije sa *ex-ante* kontrolama od strane Komisije. Pored toga, država korisnica donosi indikativni plan za postizanje decentralizacije bez *ex-ante* kontrola od strane Komisije.
- (2) Komisija prati implementaciju plana iz stava 1 i vodi računa o rezultatima koje je postigla država korisnica u ovom kontekstu, pogotovu po pitanju pružanja podrške. Plan za postizanje decentralizacije bez *ex-ante* kontrola se može odnositi na postepeno izuzimanje od različitih vrsta *ex-ante* kontrola.
- (3) Država korisnica redovno obavještava Komisiju o napretku ostvarenom u sprovođenju ovog plana.

12 TUMAČENJE

- (1) Ukoliko u ovom Sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja ima suprotno značenje, termini koji se koriste u ovom sporazumu imaju isto značenje koje im je dato u Okvirnoj IPA uredbi i IPA implementaciona regulativa.
- (2) Ukoliko u ovom Sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja ima suprotno značenje, upućivanja na ovaj Sporazum predstavljaju upućivanja na Sporazum sa svim njegovim izmjenama, dopunama i zamjenama koje budu povremeno vršene.
- (3) Bilo koja upućivanja na uredbe Savjeta ili Komisije odnose se na onu verziju tih uredbi koja je navedena. Po potrebi, izmjene tih uredbi se prenose u ovaj Sporazum putem izmjena i dopuna.
- (4) Naslovi u ovom sporazumu nemaju nikakav pravni značaj i ne utiču na tumačenje.

13 DJELIMIČNO NEVAŽENJE I NENAMJERNE PRAZNINE

Ako jedna odredba ovog sporazuma bude ili postane nevažeća ili ako ovaj Sporazum sadrži nenamjerne praznine, to neće uticati na važnost ostalih odredbi ovog Sporazuma. Strane će zamijeniti bilo koju nevažeću odredbu važećom odredbom koja je najbliža svrsi i namjeni nevažeće odredbe.

- (1) Strane će popuniti bilo koju nenamjernu prazninu odredbom koja najbolje odgovara svrsi i namjeni ovog Sporazuma u saglasnosti sa Okvirnom IPA uredbom i IPA implementacionom regulativom.

14 PREGLED I IZMJENA

- (1) Sprovođenje ovog sporazuma se podvrgava periodičnim pregledima kada to odrede Strane.
- (2) Svaka izmjena koju dogovore Strane biće data u pismenoj formi i biće dio ovog sporazuma. Takva izmjena će stupiti na snagu na dan koji odrede Strane.

15 OKONČANJE

- (1) Nezavisno od stava 2, ovaj Sporazum će se okončati osam godina nakon njegovog potpisivanja. Ovo okončanje neće isključivati mogućnost da Komisija učini finansijske korekcije u skladu sa Članom 56 IPA implementacione regulative.
- (2) Ovaj Sporazum može okončati bilo koja Strana putem pismenog obavještenja datog drugoj strani. Takvo okončanje će stupiti na snagu šest kalendarskih mjeseci od dana kada je predato pismeno obavještenje.

16 POMIRENJE RAZLIKA

- (1) Nesuglasice koje mogu proizići iz tumačenja, funkcionisanja i sprovođenja ovog sporazuma, na bilo kojem i svim nivoima učešća, riješiće se na prijateljski način putem konsultacija među Stranama.
- (2) U slučaju neuspjeha pronalaženja prijateljskog rješenja, obje Strane mogu predati slučaj na arbitražu u skladu sa Opcionim pravilima Stalnog arbitražnog suda, koja se tiču međunarodnih organizacija i država, što stupa na snagu danom ovog Sporazuma.
- (3) Jezik koji će se upotrebljavati u arbitražnim procedurama biće engleski. Tijelo za imenovanje biće Generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda nakon pismenog zahtjeva podnjetog od bilo koje strane. Odluka arbitra biće obavezujuća za sve Strane, bez mogućnosti podnošenja žalbe.

17 OBAVJEŠTENJA

- (1) Sva komunikacija u vezi sa ovim Sporazumom biće u pismenoj formi na engleskom jeziku. Svako obavještenje mora biti potpisano i dostavljeno u originalnu ili faksom.
- (2) Bilo koje obavještenje u vezi sa sporazumom mora biti poslato na sljedeće adrese:

Za Komisiju:

Generalni direktorat za proširenje
Charlgemange Building
Rue de la Loi 170,
1040 Brussel
Belgium

Za državu korisnicu:

Vlada Crne Gore
Ministar vanjskih poslova i evropskih integracija
Stanka Dragojević
81000 Podgorica
Crna Gora
Faks: + 382 81 224 552

18 BROJ ORIGINALA

Ovaj Sporazum je sastavljen u dva primjerka na engleskom jeziku.

19 PRILOZI

Prilozi A i B predstavljaju sastavni dio ovog Sporazuma.

20 STUPANJE NA SNAGU

Ovaj Sporazum stupa na snagu na dan potpisivanja. Ukoliko Strane ne potpišu istog dana, ovaj Sporazum stupa na snagu na dan potpisivanja od strane druge Strane.

Potpisano, za i u ime Komisije

Potpisano, za i u ime Vlade Crne Gore

g-đa Alexandra Cas Granje

Direktor

EVROPSKA KOMISIJA

Generalni direktorat za proširenje

B – Hrvatska, Crna Gora, Makedonija,

Turska, Island

**NJ. E. ambasador Aleksandar Andrija
Pejović**

Nacionalni IPA koordinator

Ministarstvo vanjskih poslova
i evropskih integracij

Datum:

Datum:

**PRILOG A GODIŠNJI PROGRAM ZA CRNU GORU U OKVIRU IPA KOMPONENTE I – PODRŠKA
TRANZICIJI I IZGRADNJA INSTITUCIJA ZA 2012. i 2013. GODINU, USVOJENO OD STRANE
EVROPSKE KOMISIJE ODLUKOM C(2012)9382**

PRILOG

NACIONALNI PROGRAM ZA CRNU GORU U OKVIRU KOMPONENTE IPE ZA PODŠKU TRANZICIJI I IZGRADNJU INSTITUCIJA ZA 2012. I 2013.

1 IDENTIFIKACIJA

Korisnica	CRNA GORA
CRIS broj	2012/023-582; 2013/023-583
Godina	2012; 2013
Doprinos EU	2012: 14 546 471 eura 2013: 3 473 420 eura Ukupan iznos doprinosa Ipe: 18 019 891 eura
Organ za sprovođenje	Evropska komisija, izuzev za Projekat 8 (usklađivanje zakonodavstva s pravnom tekovinom EU) uz posredno centralizovano upravljanje GIZ-a (Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit) u skladu s članom 54(2) (c) Regulative o finansiranju. Projekat 11 (Tehnička pomoć i Instrument za pripremu projekta) u kome će jedan dio projekta biti implementiran kroz zajedničko upravljanje s UNDP-om u skladu s članom 53(d) Regulative o finansiranju.
Konačan datum za zaključivanje finansijskih sporazuma	Za fondove iz 2012. godine: najkasnije do 31. decembra 2013. Za fondove iz 2013. godine: najkasnije do 31. decembra 2014.
Konačni datumi za ugovaranje	Tri godine od datuma zaključivanja Finansijskog sporazuma za fondove iz 2012. godine. Tri godine od datuma zaključivanja Finansijskog sporazuma za fondove iz 2013. godine. Nema roka za projekte revizije i evaluacije koji su pokriveni Programom, kako je navedeno u članu 166(2) Regulative o finansiranju. Ovi datumi takođe važe i za nacionalno sufinansiranje.
Konačan datum za izvršenje	Dvije godine od krajnjeg datuma za ugovaranje Ovi datumi takođe važe i za nacionalno sufinansiranje.
Odgovarajuća budžetska linija	22.0201: nacionalni programi (pomoć u tranziciji i izgradnji institucija za države kandidate).
Programska jedinica	Jedinica B1 Hrvatska – Crna Gora
Delegacija EU	Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

2 PROGRAM

2.1 PRIORITETI IZABRANI U OKVIRU OVOG PROGRAMA

Postojeći program odnosiće se na tri oblasti prioriteta koje su identične onima izdvojenim u Višegodišnjem indikativnom planskom dokumentu (MIPD) za 2011-2013 za Crnu Goru¹, a to su sljedeće: (1) podrška za sedam ključnih prioriteta iznesenih u Mišljenju Komisije²; (2) otvaranje tri nove komponente i (3) podrška za pravnu tekovinu. Program je usmjeren naročito na koncentrisanje pomoći EU na nedostatke pomenute u Izvještaju o napretku za 2011. godinu³ za oblasti MIPD-a koje su takođe već identifikovane kao prioritetne. Programom je takođe uzeto u obzir otvaranje pristupnih pregovora kao i rastuće obaveze i potrebe koje se ovom odlukom podrazumijevaju za Crnu Goru. Na kraju je takođe vrijedno pomenuti da je ovaj program posljednji u okviru postojeće finansijske perspective kao i gore pomenutog MIPD-a koji je sproveden uz poklanjanje posebne pažnje neophodnom nastavku određenih projekata lpe.

- (1) Nastavljena podrška za sedam ključnih prioriteta kao i za potrebe u okviru pristupnih pregovora: Crna Gora je aplicirala za članstvo u Evropskoj uniji u decembru 2008. godine. Nakon što je odobrio Mišljenje Komisije o aplikaciji Crne Gore za članstvo u decembru 2010. godine, Savjet je pozvao Komisiju da se u svom izvještaju o napretku za 2011. godinu naročito fokusira na implementaciju sedam ključnih prioriteta istaknutih u Mišljenju. Izvještajem o napretku Crne Gore za 2011. godinu zaključeno je da je zemlja postigla znatan napredak u ispunjavanju političkih kriterijuma iz Kopenhagena kao i uslova PSP-a, postigavši sveukupno zadovoljavajuće rezultate, naročito u identifikovanim ključnim prioritetima. S obzirom na postignuti napredak, Komisija je predložila da se otvore pristupni pregovori s Crnom Gorom. U decembru 2011. godine, Evropski savjet je pozdravio ocjenu Komisije o napretku koji je Crna Gora postigla. U cilju otvaranju pristupnih pregovora u junu 2012. godine, Evropski savjet je zadužio Savjet da ispita napredak zemlje u sprovođenju reformi, s naročitim akcentom na oblasti vladavine prava i temeljnih prava, na osnovu izvještaja koji je Komisija predstavila 22. maja 2012. godine⁴. Nakon što je 29. juna 2012. godine Evropski savjet odobrio odluku Savjeta za opšte poslove da otvori pristupne pregovore s Crnom Gorom, u Briselu je održana Međuvladina konferencija s Crnom Gorom čime je proces zvanično otpočet.

S obzirom na gore pomenutu političku podlogu, postojeći program lpe nastaviće da podržava napredak u sprovođenju reformi u oblastima sedam ključnih prioriteta i potreba vezanih za pristupne pregovore.

- (2) Otvaranje tri nove komponente: budući da je Crna Gora dobila status zemlje kandidata u decembru 2010. godine, Komponenta III (Regionalni razvoj), Komponenta IV (Ljudski resursi) i Komponenta V (Poljoprivreda i ruralni razvoj) otvorene su za podršku lpe. Godina 2012. je prva tokom koje će Crna Gora koristiti ove komponente s izuzetkom pete komponente koja će se dodjeljivati od 2013. godine po odobrenju odluke da se preraspodijele sredstva lpe za 2012. godinu iz pete u prvu komponentu. Regulativa lpe je zvanično izmijenjena na početku 2012. godine u smislu premiještanja Crne Gore iz

¹ Implementaciona odluka Komisije kojom je usvojen MIPD 2011-2013 za Crnu Goru, 18. novembra 2011, C(2011) 8220. Stupila na snagu 1. marta 2012. godine.

² Ključni prioriteti tiču se sljedećih oblasti: zakonodavni okvir za izbore i zakonodavna i nadzorna uloga Skupštine; reforma državne uprave; reforma pravosuđa; borba protiv korupcije; borba protiv organizovanog kriminala; sloboda medija i saradnja s civilnim društvom; sprovođenje okvira za borbu protiv diskriminacije i status raseljenih lica. Za cjelovit tekst ključnih prioriteta vidjeti KOM (2010) 670.

³ Radni document komisije Izvještaj o napretku Crne Gore za 2011, 12.10.2011, SEC (2011) 1204

⁴ Izvještaj Komisije Evropskom parlamentu i Savjetu o napretku Crne Gore u sprovođenju reformi, 22.06.2012 COM(2012) 222

Aneksa II (potencijalni kandidati) u Aneks I⁵ (zemlje kandidati). Međutim, vrijedno je pomenuti da ove alokacije u okviru Komponente III, Komponente IV i Komponente V mogu biti potrošene tek kada Komisija povjeri Crnoj Gori nadležnosti upravljanja za decentralizovano upravljanje fondovima Ipe po komponentama. Komisija još uvijek nije donijela ovu odluku ni za jednu od komponenti, a to će se desiti najranije 2013. godine što će zavisiti od tempa napretka organa upravljanja u pripremi za povjeravanje. U tom smislu, prioriteta za finansijsku pomoć u ovom nacionalnom programu su:

- pripremanje Crne Gore za upravljanje Strukturnim fondovima za buduću kohezionu politiku EU, to jest Evropskim regionalnim fondom i Kohezionim fondom koji se tiču oblasti životne sredine i Evropskim socijalnim fondom kroz komponentu za izgradnju institucija; i
 - jačanje (i) uprave koja se odnosi na životnu sredinu uključujući upravljanje zaštićenim oblastima (ii) administrativnih kapaciteta u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, uključujući sigurnost hrane, preradu hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja; kao i podsticanje razvoja inkluzivnog društva.
- (3) Pomoć za pravnu tekovinu: postojeći program takođe će podržati sposobnost prihvatanja članstva u Evropskoj uniji i efektivne implementacije pravne tekovine. Izvještaj o napretku za 2011. godinu naročito ističe ograničeni napredak u oblastima kao što su sloboda pružanja usluga, poljoprivreda i koordinacija strukturnih fondova. Takođe, preostaju izazovi u oblasti konkurentskog prava i statistike. Pored toga, Višegodišnjim indikativnim planskim dokumentom istaknuto je da je Crna Gora, kao potpisnica Ugovora o Energetskoj zajednici, obavezna da sprovede značajne djelove pravne tekovine u oblasti energetike, životne sredine i konkurencije. Svi ovi značajni nedostaci biće tretirani u okviru pomenutog nacionalnog programa.

Pored Izvještaja Komisije o napretku i Strategije o proširenju kao i Strategije Evropa 2020, nekoliko nacionalnih strategija uzeto je u obzir u svrhe podrške Ipe. Glavni dokumenti su: (i) Nacionalni program za integraciju 2008-2012 (NPI) kojim su definisane specifične kratkoročne i srednjoročne aktivnosti relevantnih institucija, a zasnovan je na detaljnoj analizi implementacionih kapaciteta, naglašavajući usklađenost nacionalnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU; (ii) nacrt Strateškog okvira usklađenosti kojim su date glavne strateške oblasti djelovanja i prioriteta za investicionu podršku EU kroz treću i četvrtu komponentu. Krajnji cilj nacrta Strateškog okvira usklađenosti jeste „razvoj Crne Gore kao ekološke države, obezbjeđivanje tekućeg održivog rasta i olakšavanje napretka ka pristupanju Evropskoj uniji”.

2.2 SEKTORI IZDOJENI U OKVIRU PROGRAMA I DONATORSKA KOORDINACIJA

Nacionalni program za 2012-2013 je podijeljen između prva tri sektora Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta: (1) Pravda i unutrašnji poslovi; (2) Državna uprava i (3) Životna sredina i klimatske promjene. Preostala tri sektora Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta (4) Saobraćaj; (5) Društveni razvoj i (6) Poljoprivreda i ruralni razvoj nijesu sami po sebi tretirani ovim nacionalnim programom zato što će Strateški okvir usklađenosti kao i relevantni Operativni programi u ovim oblastima uskoro biti usvojeni i stoga, potrebe u ovim oblastima biće finansirane iz Komponente III, Komponente IV odnosno Komponente V. Međutim, kako je već objašnjeno u prethodnom odjeljku, postojećim programom biće nastavljena podrška priprema za povjeravanje nadležnosti upravljanja u okviru ove tri komponente kako bi se omogućila brza implementacija projekata u ovim sektorima. Pored toga, valja napomenuti da će drugi dio nacionalnog Programa za Crnu Goru za 2012-2013 u okviru Komponente I Ipe koja se fokusira na sektor (6) Poljoprivreda i ruralni razvoj takođe dopunjavati postojeći program nakon što nadležni budžetski organ odobri zajedničku odluku crnogorskih vlasti, Generalnog direktorata za poljoprivredu i Generalnog direktorata za proširenje usvojene u junu 2012. godine o preraspodjeli fondova Ipe 2012 iz Komponente V u Komponentu I (3 258 308 eura).

Prva dva sektora su prioritet za Crnu Goru, budući da omogućavaju implementaciju ključnih „ključnih prioriteta“, te takođe i pripremaju za decentralizovano upravljanje fondovima EU. Sektor 3 je ključan za

⁵ Regulativa (EU) br. 153/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. februara 2012. godine o izmjenama i dopunama Regulative Ipe (EC) br. 1085/2006, Sl. list L 058, 29.2.2012, str.1

socio-ekonomski razvoj zemlje, za razvoj pravne tekovine u oblasti životne sredine kao i za pripremu za treću komponentu Ipe.

Vrijedno je napomenuti da, uprkos naporima nadležnih organa u razradi tri „sektorska opisa projekta” koji se odnose na tri gore pomenuta sektora kao što to zahtijeva Generalni direktorat za proširenje tokom faze programiranja, ovim dokumentima je ocijenjeno da niti jedan od gore pomenutih sektora nije spreman za podršku kroz punopravni sektorski pristup. U svijetlu ove ocjene, identifikovana su po dva nezavisna projekta za svaki sector radi podrške najznačajnijih potreba koje su dovoljno definisane i jasne za finansiranje u okviru Ipe 2012 i Ipe 2013. Pored ovih šest projekata, još 2 projekta su identifikovana za tretiranje važnih nedostataka u smislu pravne tekovine i 6 projekata (3 po godini) doprinijeće procesu integracije u EU kroz tri pomoćna programa i instrumenta: pomoć za učešće u programima Unije, tehnička podrška i Instrument za pripremu projekata i Instrument za mjere podrške.

Pravda i unutrašnji poslovi Cilj je dalja podrška nezavisnosti, efikasnosti i odgovornosti pravosuđa čime se podrazumijeva i kvalitet sudske statistike i jačanje kapaciteta Centra za obuku nosilaca pravosudne funkcije kao i kapaciteta organa za sprovođenje zakona, naročito u pogledu borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala; unapređenje saradnje i koordinacije, na nacionalnom nivou kao i s relevantnim međunarodnim institucijama. Naročito je značajno da ovaj sektor bude tretiran u ranoj fazi procesa pristupanja a u svijetlu novog pristupa poglavljima 23 i 24 istaknutom od strane Evropske komisije u njenom Strateškom dokumentu⁶ koji zahtijeva razvijanje snažnog bilansa ostvarenih rezultata reformi u ovom sektoru prije zatvaranja pregovora. Ključna lekcija naučena iz petog procesa proširenja jeste zapravo da je potrebno na vrijeme se pozabaviti potrebnim reformama u oblasti pravosuđa i vladavine prava.

Nacionalni program za 2012-2013. godinu će obuhvatiti projekat koji za cilj ima jačanje kapaciteta pravosuđa i organa za sprovođenje zakona.

Pored toga, program će se baviti ključnim prioritetima u borbi protiv diskriminacije i pronalaženju održivih rješenja za Rome, Ašcale i Egipćane (RAE populaciju) i druge osjetljive grupe kroz pronalaženje trajnog rješenja za stanovnike kampa na Koniku, i to kao nastavak projekta koji je finansiran iz Ipe 2011. To će takođe biti dopunski program Regionalnog programa koji se odnosi na Sarajevski proces.

Evropska unija (kroz CARDS, Ipu, TAiEX) pruža konstantnu finansijsku podršku u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, pored drugih donatora kao što su Ujedinjene nacije (UNDP, UNICEF i UNODC), Savjet Evrope, Međunarodna grupa za menadžment, Vlada Norveške, Vlada Holandije, OEBS i GIZ.

Reforma javne uprave je takođe jedan od ključnih prioriteta i odnosi se na Skupštinu, medijske slobode, izgradnju institucija za pravnu tekovinu EU i civilno društvo. Cilj je dalja podrška naporima države (na centralnom i lokalnom nivou) u sprovođenju reformi; unapređenje profesionalnosti i depolitizacija javne uprave; unapređenje sistema upravljanja finansijama između ostalog i za decentralizovano upravljanje sredstvima EU; konsolidovanje napora u oblasti statistike u skladu sa zahtjevima EU.

Ovaj program uključuje projekat kojim će se podržati razvoj odgovarajućeg regulatornog okvira za upravne aktivnosti i jačanje sistema upravljanja i kontrole finansija, uspostavljenog s ciljem decentralizovanog upravljanja sredstvima EU.

Predviđen je još jedan projekat za unapređenje kvaliteta i opsega poslovne, makroekonomske, socijalne i statistike u oblasti istraživanja i inovacija u skladu s međunarodnim standardima i standardima EU.

Životna sredina i klimatske promjene je glavni sektor za Crnu Goru koja nastoji da poveća svoje turističke potencijale kao jedan od glavnih izvora prihoda. U Izvještaju o napretku za 2011. godinu se navodi da je Crna Gora ostvarila mali napredak u usklađivanju s pravnom tekovinom EU i sprovođenju iste u ovoj oblasti, i da se moraju ojačati administrativni kapaciteti.

⁶ Kominike Komisije Evropskom parlamentu i Savjetu, 12. oktobar 2011, COM(2011)666.

Stoga će ovaj program financirati jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori. To će, s jedne strane, poboljšati institucionalne i pravne okvire za usklađivanje s pravnom tekovinom EU u oblasti životne sredine i, s druge strane, unaprijediti zaštitu biodiverziteta u Crnoj Gori.

Još jedan projekat u ovom sektoru će doprinijeti efikasnijoj upotrebi energije i prirodnih resursa, doprinoseći smanjivanju posljedica prirodnih katastrofa obukom timova za potragu i spašavanje i zdravstvenih timova i obezbjeđenjem odgovarajuće opreme.

Ujedinjene nacije, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Svjetska banka, GIZ, Austrijska agencija za razvoj, i Luksemburška agencija za razvojnu saradnju su bili uključeni u ovaj sektor, pored pomoći EU.

Pored pomenutih sektora, dva projekta će tretirati dva glavna nedostatka vezana za **pravnu tekovinu EU**. Jedan projekat je u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja i predstavlja nastavak ranije pomoći EU u ovoj oblasti. Time će se unaprijediti standardi bezbjednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarne politike u korist potrošača, a sve u cilju olakšavanja trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima u Crnoj Gori. Drugi projekat ima za cilj jačanje kapaciteta crnogorskih organa uprave za upravljanje i sprovođenje propisa EU koji se odnose na unutrašnje tržište, konkurenciju i slobodno kretanje usluga. Ovo je naročito potrebno radi potpore razvoju tržišne ekonomije. Evropska unija i njemačko Ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj su već pružali pomoć za ove oblasti pravne tekovine EU. Međutim, ovaj projekat iz 2012. je nastavak prethodne pomoći i ne preklapa se s ostalim projektima koji se finansiraju u ovoj oblasti.

Ovaj program takođe uključuje i tzv. „pristupni doprinos“ (*entry-ticket*) za **programe Unije**, i predviđa podršku drugim aktivnostima na pripremi projekata i tehničke pomoći.

Pomoć koja se odnosi na **civilno društvo** je predstavljena u odluci Komisije o instrumentu za civilno društvo (*Civil Society Facility*) i, samim tim, ne predstavlja dio ovog dokumenta. Međutim, delegacija EU će u potpunosti upravljati projektom za podršku civilnom društvu koji će se finansirati u okviru Ipe 2013 (pogledati u nastavku).

Određeni sektori nijesu uključeni u Višegodišnji indikativni planski dokument te stoga nijesu obuhvaćeni ovim programom. Zapravo, s obzirom na uključenost drugih donatora u određene sektore, oskudnost sredstava Ipe, potrebu za boljim fokusiranjem pomoći iz Ipe, uključenje regionalnih višekorisničkih fondova Ipe u određene dopunske oblasti, sektori kao što su mala i srednja preduzeća (zbog regionalnih fondova Ipe u Evropskom fondu za jugoistočnu Evropu (EFSE) i Evropskoj banci za obnovu i razvoj (EBRD)) i nuklearni aspekti (regionalno finansiranje iz Ipe iz prethodnih godina) nijesu predviđeni.

Konsultacije s donatorima, održane u zemlji, pokazale su da su prioritetne oblasti za buduću razvojnu pomoć: životna sredina i klimatske promjene, dobro upravljanje, pravosuđe i unutrašnji poslovi i pristupanje EU. Koordinacija donatora s Ipom je ključna za efikasnu upotrebu oskudnih fondova. U tu svrhu je 2010. godine u kabinetu predsjednika Vlade formirano posebno radno mjesto za koordinaciju donatora. Do danas nije utvrđen „vodeći donator“ iz država članica EU za dati sektor, usljed male veličine države i imajući u vidu da je Evropska unija daleko najveći donator. Pokrenuti su preliminarni razgovori između Delegacije EU, kabineta predsjednika Vlade, Svjetske banke i Ujedinjenih nacija u cilju utvrđivanja izazova i prilika za uvođenje sektorskog pristupa iz Ipe 2014 u jednu ili više oblasti politike koje se podržavaju iz programa Ipe.

Crna Gora koristi iskustva, najbolju praksu i stručno znanje EU 12 iz upravljanja političkom i ekonomskom tranzicijom, kao što je detaljno objašnjeno u Evropskom zborniku o tranziciji (*European Transition Compendium*). Ovaj zbornik predstavlja korisno sredstvo za sve prioritetne sektore i ciljeve i kao potpora sposobnosti preuzimanja obaveza iz članstva i djelotvornom sprovođenju pravne tekovine EU.

Pored toga, Evropska komisija je ugovorila srednjoročnu meta-evaluaciju Instrumenta pretpristupne pomoći EU⁷ u cilju podrške planiranju i programiranju Komponente I lpe. Postojeći program se nastoji što više prilagoditi glavnim preporukama izvještaja iz februara 2011. godine: ciljevi programa su kvantifikovaniji i vremenski ograničeni; ciljevi projekata su fokusiraniji i povezani s pojedinačnim ciljevima Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta, a nacionalni koordinator za lpu je ohrabren da preuzme proaktivniju ulogu u procesu pripreme i odabira projekata.

U skladu sa strategijom **Europa 2020**, Crna Gora mora osigurati rješavanje problema vezanih za klimatske promjene, prvenstveno smanjenjem intenziteta emisije izazvanog ekonomskim razvojem. Postojeći program je usaglašen s principima održivog razvoja i ispunjava zahtjeve pravne tekovine EU u oblasti životne sredine, naročito direktiva o pticama i prirodnim staništima.

Vlada je spremna da sprovede nacionalne strategije i uskladi se s preporukama pododbora koji čine sastavni dio Procesa stabilizacije i pridruživanja. Odabir i identifikovanje projekata u svrhu programa za 2012. i 2013. su rezultat duge faze programiranja. Razgovori s kancelarijom nacionalnog koordinatora za lpu i krajnjim korisnicima su doveli do programa koji se ovdje predstavlja. Vlasništvo je unaprijeđeno uključivanjem krajnjih korisnika u pripremu projekata lpe; institucije pokazuju veću posvećenost sprovođenju strategija i programa; civilno društvo je zastupljeno na brojnim instancama.

U 2012. godini, Crnoj Gori je dodijeljeno ukupno 34.976.068 eura, podijeljeno na Komponentu II u iznosu od 4.588.551 eura, Komponentu III u iznosu od 7.982.738 eura, Komponentu IV u iznosu od 2.800.000 eura, i Komponentu I u iznosu od 16.346.471 eura. Važno je napomenuti da će iznos od 3.258.308 eura opredijeljen za Komponentu V u 2012. biti preusmjeren na Komponentu I, po odobrenju budžetskog organa, i činiće drugi dio ovog programa. U okviru Komponente I, 1.800.000 eura je namijenjeno višekorisničkom programu Tempus (800.000 eura) i Regionalnom programu stambenog zbrinjavanja – Sarajevski proces (1.000.000 eura). Dakle, ukupni iznos Komponente I Nacionalnog programa u okviru lpe 2012 jeste **14.546.471 eura**.

U 2013. godini, Crnoj Gori je indikativno dodijeljena suma od 34.588.692 eura, podijeljena na Komponentu II u iznosu od 4.668.687 eura, Komponentu III u iznosu od 14.752.941 eura, Komponentu IV u iznosu od 2.808.177, Komponentu V u iznosu od 7.285.467 eura, i Komponentu I u iznosu od 5.073.420 eura. U okviru Komponente I, 1.600.000 eura je namijenjeno višekorisničkom programu Tempus (600.000 eura) i Instrumentu za civilno društvo (posebna Odluka o finansiranju, 1.000.000 eura). Dakle, ukupni iznos Komponente I Nacionalnog programa u okviru lpe 2013 jeste **3.473.420 eura**.

Samim tim, ukupan iznos za dvije budžetske godine obuhvaćene ovim programom jeste 18.019.891 eura.

Iznosi po sektorima u okviru Nacionalnog programa lpe 2012-2013

SEKTOR	Iznos u eurima	%
Pravosuđe i unutrašnji poslovi	4.000.000	22,20%
Javna uprava	2.000.000	11,10%
Životna sredina i klimatske promjene	5.600.000	31,08%
Pravna tekovina EU	2.700.000	14,98%
Programi podrške uključujući programe Evropske unije	3.719.891	20,64%
UKUPNO	18.019.891	100,00%

Matrica u odjeljku 2.3 prikazuje raspodjelu projekata unutar ovog programa.

⁷ Regulativa Savjeta (EZ) br. 1085/2006 od 17. jula 2006. o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA). Sl. list L 210, 31.07.2006, str.1.

2.3 OPIS

Projekti ukratko prikazani u ovom odjeljku su detaljno opisani u odgovarajućim opisima projekata, naglašavajući za svakog od njih: doprinos projekta sprovođenju postojećih nacionalnih strategija, vezu s prioritetima i sektorskim ciljevima Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta, kao i vezu s Nacionalnim programom za integraciju. Podaci obuhvataju: korisnika, cilj projekta, aktivnosti, očekivane rezultate i pokazatelje uspjeha, načine sprovođenja, i budžet, s indikativnim rokovima za tendersku proceduru, ugovaranje i isplatu, kao i sufinansiranje. Opisi projekata takođe ukazuju na naučene lekcije kao i na aktivnosti koje su u istom sektoru preduzeli drugi donatori. Ovaj program, sa svojim projektima, je uzeo u obzir apsorpcione kapacitete crnogorske uprave. Zapravo, znajući da se projekat sprovodi dvije godine, drugi projekat u istoj oblasti se ne može finansirati u godini koja slijedi.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
SEKTOR Pravda i unutrašnji poslovi	Mil. eura		
Projekat 01 Podrška EU vladavini prava U okviru Ipe 2012.	3	Korisnik: Ministarstvo pravde, Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, Pravosudni organi (Sudovi i kancelarije Državnog tužilaštva), organi za sprovođenje zakona (Uprava policije, Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, Uprava za imovinu) Svrha: Jačanje nezavisnosti, efikasnosti i odgovornosti u pravosuđu i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala. Očekivani rezultati (između ostalog) <u>Komponenta 1 – Efikasnost, nezavisnost i odgovornost u pravosuđu:</u> 1.1. Kapaciteti Ministarstva pravde (MP) za planiranje, upravljanje i sprovođenje pravosudnih reformi ojačani su u skladu sa najboljim praksama EU. 1.2. Značajno je poboljšan kvalitet sudske statistike.	Ipa: 3 000 000 eura 1 Ugovor o bespovratnoj pomoći⁹ (dodijeljen putem Poziva za dostavljanje predloga, ograničenog na zemlje članice EU ili ovlaštene organe). Poziv za predloge projekata biće otvoren u prvom kvartalu 2013. dok će ugovor biti potpisan u trećem kvartalu iste godine. Nacionalno kofinansiranje:

⁸ Iako državni organi planiraju da do kraja 2012. godine dostave svoj zahtjev za prenos odgovornosti za upravljanje u okviru komponente I, centralizovano upravljanje je vid upravljanja za Nacionalni program za Crnu Goru za period 2012. – 2013. Kad je riječ o komponenti I, čim Komisija prenese odgovornost za upravljanje na Crnu Goru, mogu se usvojiti izmjene i dopune Odluke Komisije da bi se promijenio vid upravljanja u ovoj Finansijskoj odluci, ukoliko Komisija i državni organi smatraju da je to neophodno.

⁹ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu bespovratne pomoći dati su u Praktičnom vodiču za procedure sklapanja ugovora za spoljne aktivnosti Evropske unije. Detaljni kriterijumi za izbor i dodjelu biće dati tokom Poziva za dostavljanje predloga – u Smjernicama za aplikante.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		1.3. Ojačani su nezavisnost i efikasnost: 1.4. Kapaciteti Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije ojačani su građenjem kapaciteta/podrškom edukaciji 1.5. Poboljšani su kapaciteti informacionog sistema za pravosudni sektor (sudova Ministarstva pravde, tužilaca). <u>Komponenta 2 – Jačanje administrativnih, tehničkih i operativnih kapaciteta Uprave policije, Uprave za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i Uprave za imovinu</u> 2.1. Ojačani su strateški kapaciteti policije. 2.2. Poboljšani su operativni kapaciteti policije. 2.3. Poboljšana je koordinacija među organima za sprovođenje zakona. 2.4. Osigurano je efikasno upravljanje zaplijenjenom imovinom stečenom kriminalom. 2.5. Ojačani su pravni i regulatorni okviri za sprečavanje pranja novca i njihov sistem za sprovođenje.	635 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 3 635 000 eura
Projekat 02 Nalaženje trajnog rešenja za raseljena, interno	1	Korisnik: Ministarstvo rada i socijalnog staranja Svrha: Poboljšanje socijalne integracije populacije Roma, Aškalija i Egipćana, kao i drugih interno raseljenih lica na Koniku kroz bolji pristup obrazovanju (Komponenta I),	Indikativna sredstva Ipe: 1 000 000 eura Jedan ugovor o bespovratnoj pomoći¹⁰ nevladinoj organizaciji

¹⁰ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu bespovratne pomoći dati su u Praktičnom vodiču za procedure sklapanja ugovora za spoljne aktivnosti Evropske unije. Detaljni kriterijumi za izbor i dodjelu biće dati tokom Poziva za dostavljanje predloga – u Smjernicama za aplikante.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
raseljena lica i stanovnike kampa na Koniku – II faza U okviru Ipe 2013.		zapošljavanje (Komponenta II) i zdravstvenu zaštitu (Komponenta III). Napomena: ovo je druga faza projekta iz Ipe 2011 „Identifikovanje trajnih rešenja za interno raseljena lica i stanovnike kampa Konik” koji se trenutno sprovodi. Komponenta vezana za uslove života i stanovanje biće sprovedena u okviru Regionalnog stambenog programa u sarajevskom procesu, u koji su uključeni doprinosi iz sredstava Ipe.	Poziv za dostavljanje predloga raspisaće se u trećem kvartalu 2013., a ugovoriće se do prvog kvartala 2014. Sprovođenje će početi u drugom kvartalu 2014. Nacionalno kofinansiranje: 112 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 112 000 eura
SEKTOR			
Reforma javne uprave			
Projekat 03 Poboljšanje upravljanja sredstvima EU i jačanje opšteg upravnog postupka	1.3	Korisnik: Ministarstvo finansija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za kadrove Svrha: stvaranje odgovarajućeg regulatornog okvira za upravne radnje i poboljšanje upravljanja javnim sredstvima i sredstvima EU. Očekivani rezultati (između ostalog):	IPA : 1 300 000 eura Ugovorom o uslugama (1 300 000 eura) ostvariće se svi očekivani rezultati. Za njega će se raspisati tender u prvom kvartalu 2013. a biće ugovoren

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
U okviru Ipe 2012.		<u>Komponenta 1</u> – Sistemi za finansijsko upravljanje i kontrolu za komponente Ipe I – IV nesmetano funkcionišu u okviru decentralizovanog sistema upravljanja. <u>Komponenta 2</u> – Upravno pravo usklađeno je sa novim Zakonom o opštem upravnom postupku, radi se i na efikasnom sprovođenju zakona i podizanju svijesti.	početkom trećeg kvartala 2013. Nacionalno kofinansiranje : 130 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 430 000 eura
Projekat 04 Poboljšanje statističkih kapaciteta i obezbjeđenje ekonomske i socijalne statistike U okviru Ipe 2013.	0.7	Korisnik: Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT Svrha: Poboljšanje kvaliteta poslovne, makroekonomske, socijalne statistike, kao i statistike istraživanja i inovacija u skladu sa standardima EU i međunarodnim standardima. Očekivani rezultati (između ostalog): 1. Poboljšanje makroekonomske statistike, 2. Poboljšanje poslovne statistike, 3. Poboljšanje statistike na polju nauke, tehnologije i inovacija (STI), 4. Poboljšanje socijalne statistike.	Indikativna sredstva Ipe: 700 000 eura Za jedan ugovor o uslugama raspisace se tender u trećem kvartalu 2013. a ugovoriće se u drugom kvartalu 2014. Nacionalno kofinansiranje: 70 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 770 000 eura
SEKTOR			

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
Životna sredina i klimatske promjene			
Projekat 05 Jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori U okviru Ipe 2012.	2.85	Korisnik: Ministarstvo održivog razvoja i turizma Svrha: Doprinos usklađivanju zakonodavstva iz oblasti životne sredine i zaštiti biodiverziteta Crne Gore, uz poštovanje politika i standarda EU. Očekivani rezultati (između ostalog): 1. Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine (NEAS) i Nacionalna strategija za investicije u oblasti životne sredine (NEIS) završene su i odobrene od strane korisnika; 2. Dostupna je nacionalna baza podataka o staništima za aneks 1, aneks 2 i aneks 4 Direktive o staništima, kao i anekse 1 – 4 Direktive o pticama. Baza podataka koristiće se kao osnova za predlog mreže područja Natura 2000. Opis staništa iz aneksa 1 dodat je katalogu izrađenom u toku projekta Svjetske organizacije za zaštitu prirode (World Wide Fund). Uspostavljen je sistem praćenja; 3. Sproveden je pravni postupak za implementaciju Direktive o pticama i Direktive o staništima uz korišćenje spiska aneksa o vrstama ptica i staništima. Razvrstana su područja predložena u ekološkoj mreži Natura 2000 i stavljena su u GIS. Uspješno su završene konsultacije sa učesnicima. Kompletirana je baza podataka Natura 2000. Izrađeni su planovi upravljanja za deset različitih vrsta staništa (močvare, šume,	Ipa: 2 850 000 eura U drugom kvartalu 2013. raspisaće se tender za jedan ugovor o uslugama (2 600 000 eura) i jedan ugovor o nabavci (250 000 eura), a ugovaranje se očekuje u četvrtom kvartalu iste godine. Kofinansiranje: 320 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 3 170 000 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		travnate površine itd). Opisan je pravni postupak člana 6, stav 3 i člana 6, stav 4. Konačna implementacija podrazumijeva dio koji se odnosi na zaštitu vrsta.	
Projekat 06 Optimalno korišćenje energije i prirodnih resursa i ublažavanje posledica prirodnih nepogoda U okviru Ipe 2012.	2.75	Korisnik: Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja Svrha: Bolje ispunjavanje nacionalnih energetske potrebe kroz poboljšane uslove na tržištu i efikasno korišćenje resursa, poboljšanje reakcije spasilačke službe i službe hitne medicinske pomoći na periodične prirodne nepogode. Očekivani rezultati (između ostalog): 1. Ekološki održivo, sigurno i konkurentno tržište električne energije i gasa, koje je razvijeno kroz usklađivanje sa Trećim energetske paketom EU za tržište struje i gasa. 2. Stvorena je dobra investiciona sredina za razvoj održive energije na lokalnom nivou, sa ciljem da se osigura ekološki prihvatljiv privredni razvoj.	Ipa: 2 750 000 eura Raspisaće se tender za ugovor o uslugama (Ipa 1 000 000 eura) (rezultati 1-4) u prvom kvartalu 2013. dok se ugovaranje očekuje u trećem kvartalu 2013. Bespovratna pomoć¹¹ u iznosu od 1 750 000 eura (uključujući podugovor o nabavci, čija je vrijednost 1 300 000 eura u skladu s aneksom 4, ishod 6) dodijeljenih putem Poziva za dostavljanje ponuda ograničenih na države članice EU, koji će biti otvoren u prvom kvartalu 2013.

¹¹ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu bespovratne pomoći dati su u Praktičnom vodiču za procedure sklapanja ugovora za spoljne aktivnosti Evropske unije. Detaljni kriterijumi za izbor i dodjelu biće dati tokom Poziva za dostavljanje predloga – u Smjernicama za aplikante.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		3. Razrađen je strateški i regulatorni okvir za ekološki i tehnički optimalno korišćenje regionalnih prirodnih resursa. 4. Stvoreni su povoljni zakonodavni i tržišni uslovi i primijenjene su konkretne investicije i mjere za energetska efikasnost u sektoru malih i srednjih preduzeća, kao i u industrijskom sektoru. 5. Organizovana je obuka za osoblje za potragu, spašavanje i pružanje medicinske pomoći da bi im se poboljšalo umijeće spašavanja u slučaju prirodnih nepogoda, posebno poplava i drugih nepogoda vezanih za vodu. 6. Dobijena je adekvatna i funkcionalna oprema za spasavanje od poplava, oprema za druge aktivnosti spasavanja na vodi, medicinska oprema za prvu pomoć, kola hitne pomoći sa aparatima za održavanje života i vozila za hitan prevoz u slučaju prirodnih nepogoda.	dok se ugovaranje očekuje u trećem kvartalu iste godine. Kofinansiranje: 445 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 3 195 000 eura
Pravna tekovina EU			
Projekat 07 Poboljšanje bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne službe u Crnoj Gori	1.5	Korisnik: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Veterinarska uprava, Fitosanitarna uprava Svrha: Dalje poboljšanje bezbjednosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih standarda za dobrobit zdravlja ljudi, biljaka i životinja i olakšavanje trgovine poljoprivrednim proizvodima i prerađevinama u Crnoj Gori.	Ipa: 1 500 000 eura 900 000 eura za 1 ugovor o uslugama, za koji će se raspisati tender u drugom kvartalu 2013., a ugovaranje će početi u četvrtom kvartalu 2013. 600 000 eura za 1 ugovor o

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
U okviru Ipe 2012.		Očekivani rezultati (između ostalog): <u>Komponenta 1 – Bezbjednost hrane</u> 1.1 Primjenjuje se zakonodavstvo usklađeno sa standardima EU o bezbjednosti hrane; 1.2 Ojačani su institucionalni i administrativni kapaciteti na polju bezbjednosti hrane i stočne hrane; 1.3 Uspostavljen je inovirani sistem za preradu hrane; <u>Komponenta 2 – Iskorjenjivanje bjesnila i klasične svinjske kuge (KSK):</u> 2.1 Kampanja oralne vakcinacije životinja protiv bjesnila sprovodi se bacanjem mamaca iz vazduha 2.2 Održava se edukacija stanovništva na koje utiču mjere kontrole bjesnila 2.3 Vršiti se nadzor, prati se i ocjenjuje djelotvornost kapmanje oralne vakcinacije životinja protiv bjesnila 2.4 Racionalno se sprovode kampanje za oralnu vakcinaciju divljih svinja protiv klasične svinjske kuge (KSK). <u>Komponenta 3 - Fitosanitarije</u> 3.1 Nacionalni pravni okvir u oblasti fitosanitarija usklađen je sa zakonodavstvom EU; 3.2 Razrađene su i usvojene laboratorijske metode i operativne procedure u oblasti fitosanitarija; 3.3 Inspektori i uprava u stanju su da pravilno izvršavaju dužnosti u skladu sa pravnom	nabavci, za koji će se raspisati tender u prvom kvartalu 2013., a ugovaranje će početi u trećem kvartalu 2013. Kofinansiranje: 200 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 700 000 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		tekvinom EU; 3.4 Osoblje laboratorija obučeno je za primjenu različitih metoda (testiranje sjemena, identifikacija štetnih organizama); 3.5 Uspostavljen je sistem za zaštitu biljnih vrsta; 3.6 Uspostavljen je sistem biljnih pasoša.	
Projekat 08 Usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekvinom EU U okviru Ipe 2012.	1.2	Korisnik: Ministarstvo ekonomije, Uprava za zaštitu konkurencije Svrha: Jačanje kapaciteta Uprave za zaštitu konkurencije da bi se podstakla konkurencija na crnogorskom tržištu i izgradili kapaciteti Ministarstva ekonomije za efektivno prenošenje i sprovođenje Direktive 32006L0123 o uslugama na unutrašnjem tržištu i novog Zakona o konkurenciji. Očekivani rezultati (između ostalog): <u>Komponenta 1 - Konkurencija</u> 1.1 Uprava za zaštitu konkurencije u potpunosti je operativna i spremna za efektivnu primjenu i efikasno sprovođenje zakonskih propisa za zaštitu konkurencije; 1.2. Poboljšana kultura konkurencije i znanje među regulatorima sektora, u poslovnim društvima i među novinarima. <u>Komponenta 2 – Direktiva o uslugama</u> 2.1 Sveobuhvatan analitički pregled zakonodavstva u ovoj oblasti i dalje usklađivanje	Ipa: 1 200 000 eura 1 ugovor: Ugovor Delegacije sa GIZ-om (putem indirektnog centralizovanog upravljanja) biće ugovoren u prvom kvartalu 2013. Kofinansiranje: 120 000 eura (kao dio kofinansiranja iz GIZ-a) Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 320 000 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		zakonodavstva 2.2 Izgrađeni administrativni kapaciteti u Crnoj Gori za dalji analitički pregled, kao i izmjene i dopune zakonodavstva u skladu sa zahtjevima Direktive o uslugama pošto se projekat završi.	
SEKTOR Drugi oblici podrške			
Projekti 09 i 10 Podrška učešću u programima Unije U okviru Ipe 2012 i Ipe 2013	Ukupno: 1.245210 :	Korisnik: sve javne ustanove Svrha: Kofinansiranje troškova učešća („entry – ticket”) u skladu sa relevantnim Memorandumima o razumijevanju koji omogućavaju učešće Crne Gore u programima Unije, između ostalog u programu Kultura 2007./2013., Okvirnom programu konkurentnosti i inovacija (CIP- Okvirni program za preduzetništvo i inovativnost i CIP- Program podrške politici informacione i komunikacione tehnologije), Sedmom okvirnom programu za istraživanje i razvoj, kao i programu Carine 2013.	Ukupna sredstva Ipe: 1 245 210 eura Ipa 2012: 622 605 eura Ipa 2013 622 605 eura Kofinansiranje: 1 245 212 eura Ipa 2012: 622 606 Ipa 2013: 622 606 Ukupni troškovi (bez PDV-a) 2012: 1 245 211 eura 2013: 1 245 211 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
Projekti 11 i 12 Tehnička podrška i instrument za pripremu projekata (TA/PPF) U okviru Ipe 2012 i Ipe 2013	Ukupno: 1.474681	Korisnik: sve javne ustanove Svrha: Podrška pripremi i ranom sprovođenju aktivnosti predviđenih IPA Nacionalnim programima, kao i bolje programiranje novih programa Ipe za komponente I-IV i priprema pregovaračkih procesa kad god je neophodno. Projekat Ipa 2012 podrazumijevaće neke pilot aktivnosti za sektorski pristup i građenje kapaciteta u programiranju i sprovođenju podrške.	Ukupna sredstva Ipe: 1 474 681 eura za indikativni broj od 14 ugovora o uslugama, bespovratnoj pomoći i Twinning¹² light ugovora, čiji iznos varira od 50.000 do 250.000 eura po projektu, ili više u slučaju složenijih aktivnosti za pripremu projekata. Ovdje spada Sporazum o doprinosu (u okviru zajedničkog upravljanja) koji će se finansirati u okviru budžetske 2012. godine za UNDP/CDP za programiranje, sektorski pristup i koordinaciju indikativnog iznosa od 250 000 eura u skladu s članom 53 (d) Finansijske regulative i odgovarajućih odredbi Pravila o

¹² Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu koji se primjenjuju prilikom izbora predloga su dati u Twinning priručniku iz tačke 4.3. ovog finansijskog predloga. Ukoliko twinning poziv za izražavanje interesovanja ne uspije, koristiće se alternativne metode angažovanja stručne pomoći. Te metode mogu uključivati ugovor o uslugama ili Twinning Light ugovor.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
			sprovođenju (UNDP/CDP je već sproveo dva projekta Ipe, čime je pomogao crnogorskim organima da programiraju Nacionalne programe Ipa 2008, 2010 i 2011) Ipa 2012: 823 866 eura Ipa 2013: 650 815 eura Kofinansiranje: nije primjenjivo Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 474 681 eura
Projekti 13 i 14 Mjere podrške U okviru Ipe 2012 i Ipe 2013	Ukupno: 1	Korisnik: sve javne ustanove Svrha: Instrument koji se koristi za pokrivanje troškova aktivnosti vezanih za pripremu i praćenje i neophodnih za implementaciju ostalih aktivnosti već definisanih u programu, kao i za postizanje njihovih ciljeva. Aktivnosti mogu obuhvatati grantove, studije, obuke, seminare, radove i nabavke male vrijednosti, nadzor i	Ukupna sredstva Ipe: 1 000 000 eura za indikativni broj od 10 do 16 ugovora (uglavnom o uslugama, bespovratnoj pomoći¹³, radovima i nabavkama manje vrijednosti)

¹³ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu koji se primjenjuju prilikom izbora predloga su dati u Twinning priručniku iz tačke 4.3. ovog finansijskog predloga. Ukoliko twinning poziv za izražavanje interesovanja ne uspije, koristiće se alternativne metode angažovanja stručne pomoći. Te metode mogu uključivati ugovor o uslugama ili Twinning Light ugovor.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		odgovarajuću tehničku pomoć	Ipa 2012: 500 000 eura Ipa 2013: 500 000 eura Kofinansiranje: nije primjenjivo Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 000 000 eura
UKUPNO KOMPONENTA I	Ukupno 18.019.891		Ukupna sredstva Ipe: 18 019 891 eura Ipa 2012: 14 546 471 eura Ipa 2013: 3 473 420 eura

2.4 ZAJEDNIČKA PITANJA

Svaki opis projekta objašnjava kako će se usmjeravati zajednička pitanja vezana za određeni projekat.

- **Jednake mogućnosti i nediskriminacija**

Jednakost između muškaraca i žena jedan je od osnovnih principa svakog demokratskog društva. Ipak, mnoge žene u Crnoj Gori ne uživaju ta prava. Projektom će se posebno uzeti u obzir potreba za integracijom načela jednakosti polova, kao i potrebe ugroženih i marginalizovanih grupa. Uložiće se posebni naponi da bi se osiguralo da su žene u potpunosti uključene u aktivnosti projekta i da imaju koristi od rezultata projekta. Pošto je siromaštvo uzrok mnogih oblika nejednakosti polova (na radnom mjestu i u porodicama) ovo pitanje biće tretirano kroz projekte, u okviru širokog spektra oblasti. U cjelini posmatrano, potrebe polova razmatraće se kao analitički instrument od izrade programa pa nadalje. Sadašnji program imaće koristi i od Ipe 2010. Projekta o rodnoj ravnopravnosti.

- **Zaštita životne sredine i klimatske promjene**

Ustavom je predviđeno da će zemlja postati „ekološka država” i zahtijeva se sprovođenje strogih ekoloških standarda. Međutim, poslednjih godina prisutna je degradacija životne sredine koja direktno utiče na kvalitet života, posebno ljudi iz gradskih područja i manjina koje se suočavaju sa većim rizikom od izlaganja ekološkim opasnostima. Zaštita životne sredine ključna je i za turističku industriju Crne Gore koja bilježi rast. Projektima će biti uzeta u obzir pitanja životne sredine kroz pravnu tekovinu EU tokom sprovođenja projektnih aktivnosti. Otpornost na prirodne nepogode, sprečavanje rizika i upravljanje istim biće uključeni u planiranje, pripremu i sprovođenje projekata. Čitav program za period 2012.-2013. imaće koristi i od Ipe 2010 projekta za podizanje svijesti i projekta za jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori.

- **Poštovanje i zaštita manjina i ugroženih grupa**

Iako u Crnoj Gori postoje politike za podsticanje inkluzije manjina i ugroženih grupa (npr. u obrazovanju, upotrebi jezika, javnoj upravi, pristupu zdravstvenoj zaštiti, itd.), implementacija često zaostaje. Detaljnom pripremom projekata uzete su u obzir posebne potrebe etničkih zajednica, posebno Roma, za koje se generalno smatra da su najmarginalizovanija etnička grupa u Crnoj Gori. Gdje je moguće, aktivnosti će podrazumijevati inicijative kojima se ispunjavaju potrebe etničkih zajednica. Aktivnosti će se organizovati kako bi se podstaklo/olakšalo njihovo učešće i time odrazila raznolikost crnogorskog društva. Program će imati koristi i od Ipe 2010. Projekta socijalne inkluzije i osiguraće da se ova pitanja detaljno tretiraju tokom sprovođenja bilo kog projekta. Sprovođenje posebnog projekta za nalaženje trajnog rešenja za pripadnike RAE populacije na Koniku, koji se finansira u okviru nacionalnog programa za 2011. treba da počne do kraja 2012., da bi projekat poslužio kao primjer za ovakve inicijative u budućnosti.

- Civilno društvo/Uključivanje učesnika

Pomoć koja se odnosi na civilno društvo predstavljena je u Odluci Komisije o instrumentu za civilno društvo i zato nije dio ovog dokumenta (million eura koji će se finansirati u okviru Ipe 2013.). Međutim, projektom će u potpunosti upravljati Delegacija EU. Osim toga, u svakom projektu ovog programa, lokalni akteri/organi, uključujući civilno društvo konsultuju se kad je neophodna pomoć crnogorskim institucijama/organizacijama za efikasno uvođenje odgovarajućih praksi u skladu sa evropskim standardima. Za ovu svrhu može da se izdvoji dio sredstava iz budžeta programa.

- Dobra vladavina, s posebnim naglaskom na borbu protiv korupcije

Pitanje vladavine prava u velikoj mjeri je tretirano u okviru prethodnih programa Ipe. Podrška borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala pruža se u velikoj mjeri i to na godišnjem nivou od sprovođenja programa Ipe za 2007. godinu. Primjeri te podrške su sprovođenje antikorupcijske strategije i akcionog plana u okviru programa Ipe za 2010. godinu, kao i programa Ipe za 2009. godinu kojim se jača policijska uprava. Program za period 2012.-2013. imaće koristi i od projekta posebno posvećenog vladavini prava, koji se sa jedne strane bavi jačanjem nezavisnosti, efikasnosti i odgovornosti u pravosuđu. Sa druge strane, baviće se unapređenjem borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala. Drugi program koji se finansira u okviru ovog programa usmjeren je na podršku reformi administrativnih procedura i jačanje kapaciteta državnih službenika, čime se takođe obrađuje pitanje dobre vladavine. Osim toga, kroz projekte Ipe sprovode se i antikorupcijske mjere na lokalnom nivou. Posebna pažnja posvećuje se praćenju sprovođenja ovih projekata. Sadašnji program imaće koristi od prethodnih pomoći, a posebne aktivnosti za dobru vladavinu biće objedinjene na horizontalnoj osnovi, s posebnim naglaskom na borbu protiv korupcije.

2.5 PRETPOSTAVKE I PREDUSLOVI¹⁴

Program podrazumijeva pretpostavke i preduslove koji su detaljno definisani u svakom opisu projekta. Prije nego što ugovor bude sklopljen, ima dovoljno vremena da se osigura zadovoljenje tih preduslova. Ti preduslovi odnose se na aspekte, koji su u nastavku uopšteno predstavljeni:

- Vlada formalno odobrava projekte predstavljene u opisima projekata, uključujući utvrđene obaveze paralelnog kofinansiranja.
- Vlada će osigurati da korisničke institucije imaju odgovarajuće finansijske, materijalne i ljudske resurse da bi finansijska pomoć EU mogla da se iskoristi na najefikasniji i najodrživiji mogući način.

¹⁴ Pretpostavke su spoljni faktori koji mogu da utiču na (mogu čak i da odrede) uspjeh projekta, ali ih ne kontrolišu lica zadužena za upravljanje sprovođenjem projekta. Ovakvi faktori ponekad se nazivaju rizicima ili pretpostavkama, ali Komisija zahtijeva da se svi rizici iznesu kao pretpostavke. Preduslovi su zahtjevi koji moraju da se ispune prije nego što projekat počne.

- Korisničke institucije formalno će odobriti plansku i tendersku dokumentaciju, uključujući i projektne zadatke.
- Vlada će za izvođenje planiranih radova osigurati raspoloživost zemljišta za koje se ne traži potvrda o vlasništvu i oko kojeg se ne vode sporovi. Vlada će osigurati i dugoročnu održivost aktivnosti izdvajanjem neophodnih sredstava, uključujući tekuće troškove i troškove održavanja.
- Korisničke institucije biraju i imenuju članove radnih grupa, upravnih i koordinacionih odbora (uz poštovanje principa uravnotežene zastupljenosti polova i etničkih grupa) i organizuju seminare u skladu sa zahtjevima aktivnosti projekta.

Ovi uslovi detaljno su predstavljeni u opisima projekata, koji se formalno odobravaju Razmjenom pisama između Komisije i Vlade. Ukoliko se ovi uslovi ne ispune, tijelo nadležno za sprovođenje razmatraće suspenziju ili prekid projekta ili određenih aktivnosti.

2.6 MAPA PUTA ZA DECENTRALIZACIJU UPRAVLJANJA SREDSTVIMA EU

U cilju prenosa odgovornosti za upravljanje (Decentralizovana uprava (DM)) sredstvima Ipe u budućnosti, Crna Gora pripremila je nekoliko mapa puta koje odgovaraju Komponentama I i II, Komponentama III i IV, kao i Komponenti V. Ove pripreme uglavnom su u nadležnosti Ministarstva finansija, kao Službenik nadležan za akreditaciju (CAO), a na operativnom nivou za njih je nadležan Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO), koji su imenovani u 2011. godini, nakon promjena u Vladi u decembru 2010.

Preduslov za pristup sredstvima Komponenti III, IV i V, koji je omogućen nakon dodjele statusa zemlje kandidata za članstvo u EU predstavlja pravi prenos upravljanja sredstvima Ipe od strane Evropske komisije na zemlju. Ovaj proces zahtijeva uspostavljanje neophodnih upravljačkih i kontrolnih struktura u državnoj upravi, kao i odluku Komisije o prenosu odgovornosti za upravljanje nakon revizije sistema (akreditacije). Crna Gora otpočela je pripreme da bi mogla blagovremeno da iskoristi iznose predviđene za Komponente III i IV u 2012., kao i iznose za Komponentu V u 2013¹⁵.

Radna grupa na visokom nivou za rad na pripremama za decentralizovano upravljanje formirana je u posljednjem kvartalu 2011. Na njenom čelu nalazi se Službenik nadležan za akreditaciju (CAO), a sastanci se redovno održavaju (dva puta mjesečno) sa jasnim ciljem da se ubrzaju pripreme za decentralizaciju Komponenti I – V.

Vlada Crne Gore usvojila je mape za Komponente I – IV u 2011. Međutim, postoje odlaganja u svim Kma, koja su do sad procijenjena na 3 do 6 mjeseci. Crna Gora je u julu 2012. dostavila Evropskoj komisiji svoj paket za akreditaciju za komponente I i

¹⁵ Prenos sredstava za budžetsku 2012. godinu sa komponente V na komponentu I treba da odobri organ zadužen za budžet.

IIb. Očekivani rok za dostavljanje paketa za akreditaciju za Komponente III i IV je prvi kvartal 2013.

U sledećoj tabeli date su najnovije informacije o fazama u kojima se nalazi svaka od četiri komponente:

Faza		Komponenta I i II Ipe	Komponenta III i IV Ipe
Faza 0	Uspostavljanje sistema kontrole i upravljanja	Završeno	Završeno
Faza 1	Procjena stanja		U toku
Faza 2	Faza usklađivanja		
Faza 3	Procjena usklađenosti	20. mart – 20. jun 2012.	Oktobar – Decembar 2012.
Faza 4	Nacionalna akreditacija i dostavljanje zahtjeva za prenos odgovornosti za upravljanje	Jul 2012.	Mart - April 2013.

Što se tiče Komponente V (koja je u nadležnosti Generalnog direktorata za poljoprivredu), nacrt Akcionog plana za prenos odgovornosti za upravljanje dostavljen je krajem 2011. Crna Gora prvobitno je predviđela da dostavljanje zahtjeva za prenos odgovornosti za upravljanje bude u aprilu 2013., ali je nedavno došlo do odlaganja, pa se prijem izmjena roka za akcioni plan očekuje do kraja 2012. Da bi se izbjegao rizik od gubljenja prava na korištenje sredstava, u junu 2012. Ministar je zamolio Generalni direktorat za poljoprivredu da sredstva opredijeljena za 2012. za Komponentu V prenese na Komponentu I u dogovoru sa Generalnim direktoratom za proširenje (3 258 308 eura). Ovaj prenos treba da odobri organ zadužen za budžet. Ako se prenos obavi, Crna Gora imaće koristi u periodu 2007. – 2013. od sredstava opredijeljenih za Komponentu V, koja će iznositi 7 285 467 eura.

Konačni nacrt IPARD programa dostavljen je Generalnom direktoratu za poljoprivredu u aprilu 2012, a Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja treba da uradi izmjene pošto podnese zahtjev za prenos sredstava za 2012. na komponentu I. Glavni fokus pripreme za prenos je na pripremama IPARD Agencije. Ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja formirao je radnu grupu za praćenje i pojačavanje aktivnosti vezanih za decentralizaciju IPARD, na čijem je čelu Ministar.

3 Budžet

3.1 INDIKATIVNA TABELA BUDŽETA (CENTRALIZOVANO UPRAVLJANJE)

IPA 2012

	Jačanje institucija (IB)					Investicije (INV)					Ukupno (IB + INV)	Ukupan doprinos Ipa EU	
	Ukupni trošak	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*		Ukupni trošak	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*				
	EUR (a)=(b)+(c)	EUR (b)	% (1)	EUR (c)	% (1)	EUR (d)=(e)+(f)	EUR (e)	% (1)	EUR (f)	% (1)	EUR (g)=(a)+(d)	EUR (h)=(b)+(e)	% (2)
Pravda i unutrašnji poslovi	2 625 000	2 400 000	91.43%	225 000	8.57%	1 010 000	600 000	59.41%	410 000	40.59%	3 635 000	3 000 000	20.62%
1. Podrška EU vladavini prava	2 625 000	2 400 000	91.43%	225 000	8.57%	1 010 000	600 000	59.41%	410 000	40.59%	3 635 000	3 000 000	
Javna uprava	1 380 000	1 300 000	94.20%	80 000	5.80%	50 000	0	0.00%	50 000	100%	1 430 000	1 300 000	8.94%
3. Upravljanje sredstvima EU i opšti upravni postupak.	1 380 000	1 300 000	94.20%	80 000	5.80%	50 000	0	0.00%	50 000	100%	1 430 000	1 300 000	
Životna sredina i klimatske promjene	4 835 000	4300 000	88.93%	535 000	11.07%	1 530 000	1 300 000	0.00%	230 000	0.00%	6 365 000	5 600 000	38.50%
5. Sistem zaštite životne sredine	3 170 000	2 850 000	89.91%	320 000	10.09%	0	0	0.00%	0	0.00%	3 170 000	2 850 000	
6. Optimalno korišćenje resursa za ublažavanje klimatskih promjena i posledica prirodnih nepogoda	1 665 000	1 450 000	87.09%	215 000	12.91%	1 530 000	1 300 000	84.97%	230 000	15.03%	3 195 000	2 750 000	
Pravna tekovina EU	2 820 000	2 700 000	95.74%	120 000	4.26%	200 000	0	0.00%	200 000	100%	3 020 000	2 700 000	18.56%

07. Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanotarna služba	1 500 000	1 500 000	100%	0	0.00%	200 000	0	0.00%	200 000	100%	1 700 000	1 500 000	
08. Usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU	1 320 000	1 200 000	90.91%	120 000	9.09%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 320 000	1 200 000	
Drugi vid podrške	2 569 077	1 946 471	75.77%	622 606	24.23%	0	0	0.00%	0	0.00%	2 569 077	1 946 471	13.38%
09. Programi EU	1 245 211	622 605	50%	622,606	50%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 245 211	622 605	
11. PPF/TA	823 866	823 866	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	823 866	823 866	
13. Mjere podrške	500 000	500 000	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	500 000	500 000	
UKUPNO	14 229 077	12 646 471	88.88%	1 582 606	11.12%	2 790 000	1 900 000	68.10%	890 000	31.90%	17 019 077	14 546 471	100%

Neto iznosi PDV

* Doprinos (javni i privatni nacionalni i/ili međunarodni doprinos) koji obezbjeđuju domaći partneri

(1) Izraženo u procentima % ukupnih troškova IB ili INV (kolona (a) ili (d)).

(2) Samo kolona Sektor ili Projekat. Izražen u procentima % ukupnog iznosa iz kolone (h). Ukazuje na relativnu težinu sektora ili upućuje na ukupan doprinos IPA EU cjelokupnog Finansijskog sporazuma

IPA 2013

	Jačanje institucija (IB)					Investicije (INV)					Ukupno (IB + INV)	Ukupan doprinos Ipa EU	
	Ukupan trošak	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*		Ukupan trošak	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*				
	EUR (a)=(b)+(c)	EUR (b)	% (1)	EUR (c)	% (1)	EUR (d)=(e)+(f)	EUR (e)	% (1)	EUR (f)	% (1)	EUR (g)=(a)+(d)	EUR (h)=(b)+(e)	% (2)
Pravda i unutrašnji poslovi	1 112 000	1 000 000	89.93%	112 000	10.07%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 112 000	1 000 000	28.79%
2. Trajno rešenje za raseljena i interno raseljena lica i Konik-Faza II	1 112 000	1 000 000	89.93%	112 000	10.07%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 112 000	1 000 000	
Javna uprava	770 000	700 000	90.91%	70 000	9.09%	0	0	0.00%	0	100%	770 000	700 000	20.15%
4. Statistika	770 000	700 000	90.91%	70 000	9.09%	0	0	0.00%	0	100%	770 000	700 000	
Drugi vid podrške	2 396 026	1 773 420	74.02%	622 606	25.98%	0	0	0.00%	0	0.00%	2 396 026	1 773 420	51.06%
10. Programi EU	1 245 211	622 605	50%	622,606	50%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 245 211	622 605	
12. PPF/TA	650 815	650 815	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	650 815	650 815	
14.Mjere podrške	500 000	500 000	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	500 000	500 000	
UKUPNO	4 278 026	3 473 420	81.19%	804 606	18.81%	0	0	0.00%	0	0.00%	4 278 026	3 473 420	100%

Neto iznosi PDV

* Doprinos (javni i privatni nacionalni i/ili međunarodni doprinos) koji obezbjeđuju domaći partneri

(1) Izraženo u procentima % ukupnih troškova IB ili INV (kolona (a) ili (d)).

(2) Samo kolona Sektor ili Projekat. Izražen u procentima % ukupnog iznosa iz kolone (h). Ukazuje na relativnu težinu sektora ili upućuje na ukupan doprinos Ipa EU cjelokupnog Finansijskog sporazuma

3.2 PRINCIP SUFINANSIRANJA KOJI SE PRIMJENJUJE NA PROGRAM

Doprinos EU za Ipu 2012, koji čini 85,47% ukupnog budžeta izdvojenog za ovaj program, izračunat je u odnosu na **prihvatljive troškove** koji se u slučaju centralizovanog upravljanja zasnivaju na **ukupnim troškovima**. Koristiće se paralelno sufinansiranje.

Ukupno 11,12% sufinansiranja je predviđeno za izgradnju institucija a 31,90% za ulaganja. Ovi ukupni iznosi premašuju potrebni minimum.

U slučaju bespovratne pomoći, maksimalna stopa sufinansiranja EU za bespovratnu pomoć iznosi 90% prihvatljivih troškova, osim ukoliko je drugačije predviđeno za određeni projekat u odjeljku 2.3.

Doprinos EU za Ipu 2013, koji čini 81,19% ukupnog budžeta izdvojenog za ovaj program, izračunat je u odnosu na **prihvatljive troškove** koji se u slučaju centralizovanog upravljanja zasnivaju na **ukupnim troškovima**. Koristiće se paralelno sufinansiranje.

Ukupno 18,81% sufinansiranja je predviđeno za izgradnju institucija. Ulaganja nema, pa samim tim nema ni sufinansiranja za ulaganja. Ovi ukupni iznosi premašuju potrebni minimum.

U slučaju bespovratne pomoći, maksimalna stopa sufinansiranja EU za bespovratnu pomoć iznosi 90% prihvatljivih troškova, osim ukoliko je drugačije predviđeno za određeni projekat u odjeljku 2.3.

4 SPROVOĐENJE

4.1 METOD UPRAVLJANJA I NAČIN SPROVOĐENJA

Program će sprovesti Evropska komisija na direktnoj centralizovanoj osnovi u skladu s članom 53a Regulative o finansiranju¹⁶ i odgovarajućim odredbama Pravila za sprovođenje¹⁷. Ovo važi za većinu projekata.

Međutim, projekat 8 (Usklađivanje zakonodavstva s pravnom tekovinom EU) će se sprovesti indirektnim centralizovanim upravljanjem sa GIZ-om u skladu s članom 54 (2) (c) Regulative o finansiranju. Metod indirektnog centralizovanog upravljanja sa GIZ-om je izabran isključivo zbog iskustva GIZ-a u Crnoj Gori u uvođenju politika

¹⁶ Regulativa 1605/2002 od 25. juna 2002. o Regulativi o finansiranju koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica (Sl. list L 248, 16.9.2002, str.1)

¹⁷ Regulativa 2342/2002 od 23. decembra 2002. o utvrđivanju detaljnih pravila za sprovođenje Regulative Savjeta (EZ, Euratom) br. 1605/2002 o Regulativi o finansiranju koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica (Sl. list L 357, 31.12.2002, str. 1)

unutrašnjeg tržišta EU na crnogorsko tržište kao i u usklađivanju zakonodavstva u ključnim projektnim oblastima (konkurencija i državna pomoć u periodu od 2005. do 2011. godine).

Pored toga, jedan dio projekta 11 (Tehnička pomoć i instrument za pripremu projekata) će sprovoditi Evropska komisija zajedničkim upravljanjem (Sporazum o doprinosu) s UNDP-em odnosno CDP-om u skladu s članom 53(d) Regulative o finansiranju i odgovarajućim odredbama Pravila za sprovođenje. CDP je partnerski program Vlade Crne Gore i Programa Ujedinjenih nacija za razvoj. Pokazao se kao koristan partner Vlade Crne Gore i Delegacije EU u jačanju kapaciteta države u pripremi i sprovođenju pomoći EU. CDP ima za cilj podršku programiranju, sektorskom pristupu i koordinaciji kroz bespovratnu pomoć u iznosu od 250.000 eura. UNDP/CDP su već sproveli dva projekta lpe pomažući crnogorskim organima u programiranju Nacionalnih programa lpe 2008, 2010 i 2011.

4.2 OPŠTA PRAVILA ZA POSTUPKE NABAVKE I DODJELE BESPOVRATNE POMOĆI

Nabavke prate odredbe Drugog dijela Glave IV Regulative o finansiranju i Drugog dijela Glave III poglavlja 3 Pravila za sprovođenje, kao i pravila i postupke za ugovore o uslugama, nabavkama i izvođenju radova koji se finansiraju iz opšteg budžeta Evropskih zajednica u svrhu saradnje s trećim zemljama koje je Komisija usvojila 24. maja 2007. godine (C (2007)2034).

Postupci dodjele bespovratne pomoći prate odredbe Prvog dijela Glave VI Regulative o finansiranju i Prvog dijela Glave VI Pravila za sprovođenje.

Komisija takođe koristi proceduralne smjernice i standardne obrasce i modele kojima se olakšava primjena gore pomenutih pravila a koji su sadržani u onoj verziji Praktičnog vodiča za ugovaranje procedura za vanjske aktivnosti EU (Praktični vodič) koji je objavljen na internetskoj stranici Komisije na dan pokretanja postupka nabavke ili dodjele bespovratne pomoći. Osnovni kriterijumi odabira i dodjele bespovratne pomoći su dati u Praktičnom vodiču, odnosno (i) kvalitet aktivnosti predloženih u prijavi u smislu relevantnosti za ciljeve i prioritete utvrđene pozivom za podnošenje projekata, (ii) njena djelotvornost i izvodljivost, (iii) održivost, i (iv) budžetska isplativost. Detaljni kriterijumi za odabir i dodjelu će biti utvrđeni u pozivu na podnošenje prijedloga – smjernice za aplikante.

4.3 PRINCIPI SPROVOĐENJA PROJEKATA TVININGA

Projekti Tvinga se utvrđuju u formi sporazuma o bespovratnoj pomoći kojim javna uprava odabrane države članice prihvata da pruži potrebno stručno znanje za određeni javni sektor uz nadoknadu troškova nastalih na taj način.

Ugovor može naročito podrazumijevati dugoročnu dodjelu jednog službenika s punim radnim vremenom za pružanje savjeta upravi Crne Gore u svojstvu rezidentnog savjetnika za Tving.

Sporazum Tvinga o bespovratnoj pomoći se utvrđuje u skladu s relevantnim odredbama Prvog dijela Glave VI Regulative o finansiranju i Prvog dijela Glave VI Pravila za sprovođenje.

Komisija takođe koristi proceduralne smjernice i obrasce i modele obrazaca date u priručniku za Tvining koji je dostupan na internetskoj stranici Komisije. Osnovni kriterijumi izbora su: (i) finansijska sposobnost za sprovođenje aktivnosti za vrijeme trajanja projekta, s izuzetkom fizičkih lica koja primaju školarine, kao i javnih organa i međunarodnih organizacija, i (ii) operativni kapaciteti koji podrazumijevaju stručnost i kvalifikacije potrebne da bi se završio predloženi projekat. Osnovni kriterijumi dodjele su: (i) relevantnost prijedloga u skladu s kriterijumima utvrđenim u projektnom zadatku Tvininga, (ii) metodologija aktivnosti razrađena u prijedlogu, i (iii) ukupna održivost prijedloga.

4.4 PROCJENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU I OČUVANJE PRIRODE

Sve investicije realizovaće se u skladu sa relevantnim zakonodavstvom EU u oblasti životne sredine.

5. PRAĆENJE I EVALUACIJA

5.1 Praćenje

Komisija može preduzeti svaku aktivnost koju smatra neophodnom za praćenje datih programa.

5.2 Evaluacija

Programi podliježu ex ante evaluaciji, kao i privremenoj i/ili, ex post evaluaciji u skladu s članovima 57 i 82 Regulative o sprovođenju Ipe¹⁸ u cilju unapređenja kvaliteta, efektivnosti i dosljednosti pomoći iz fondova EU i strategije i sprovođenja programa.

Rezultati evaluacije će se uzeti u obzir pri programiranju i implementacionom ciklusu. Komisija može takođe vršiti strateške evaluacije.

6. REVIZIJA, FINANSIJSKA KONTROLA I MJERE ZA BORBU PROTIV PREVARE

Računi i aktivnosti svih strana uključenih u sprovođenje ovog programa, kao i ugovori i sporazumi za sprovođenje ovog programa podliježu, s jedne strane, nadzoru i finansijskoj kontroli od strane Komisije (uključujući Evropsku kacerariju za borbu protiv prevara) koja pri vršenju provjera zadržava diskreciono pravo i vrši je sama ili preko spoljnog revizora i, s druge strane, reviziji Evropskog revizorskog suda. To podrazumijeva mjere kao što su ex-ante verifikacija tendera i ugovaranja koje vrši Delegacija u zemlji korisnici.

¹⁸ Regulativa Komisije (EZ) br. 718/2007 od 12. juna 2007. godine koja implementira Regulativu Savjeta (EZ) br. 1085/2006 kojom se osniva instrument za pretpristupnu pomoć (Ipa) (Sl. list L 170, 29.6.2007, str.1)

U cilju obezbjeđenja efikasne zaštite finansijskih interesa Evropske unije, Komisija (uključujući Evropsku kacerariju za borbu protiv prevara) može vršiti provjere na licu mjesta i istrage u skladu s procedurom predviđenom Regulativom Savjeta (EZ, Euratom) br. 2185/96 od 11. novembra 1996. koja se tiče provjera na licu mjesta i inspekcija koje obavlja Komisija radi zaštite finansijskih interesa Evropskih zajednica od prevara i drugih nepravilnosti¹⁹.

Pomenute kontrole i revizije primjenjuju se na sve ugovarače, pod-ugovarače i korisnike bespovratne pomoći koji su dobili sredstva EU.

7. NEZNATNA PRERASPODJELA SREDSTAVA

Službenik/ca za ovjeravanje po ovlašćenju (AOD) ili službenik/ca za ovjeravanje po daljem ovlašćenju (AOSD), u skladu s podjelom nadležnosti koje su mu/joj date od strane AOD-a, može vršiti neznatnu preraspodjelu sredstava shodno principima valjanog finansijskog upravljanja bez obavezne izmjene odluke o finansiranju. U tom smislu, kumulativne preraspodjele koje ne prevazilaze 20% ukupne sume opredijeljene za program, do najviše 4 miliona eura, neće se smatrati značajnim pod uslovom da ne utiču na prirodu i ciljeve programa. O pomenutoj preraspodjeli sredstava biće informisan Odbor Ipe.

8. OGRANIČENE IZMJENE

Ograničene izmjene u sprovođenju ovog programa koje utiču na osnovne elemente iz člana 90 Pravila o sprovođenju Regulative o finansiranju koje su po prirodi indikativne²⁰, može izvršiti službenik za ovjeravanje po ovlašćenju (AOD) ili službenik za ovjeravanje po daljem ovlašćenju (AOSD), u skladu s podjelom nadležnosti koje su mu date od strane AOD-a, shodno principima valjanog finansijskog upravljanja bez obavezne izmjene finansijske odluke.

¹⁹ Sl. list L 292; 15.11.1996; str. 2

²⁰ Osnovni elementi indikativne prirode o kojima je riječ su, za nabavke, indikativni broj i vrsta predviđenih ugovora i indikativni vremenski okvir otpočinjanja postupka nabavki.

Lista skraćenica

AOD	Authorising Officer by Delegation/Službenik za ovjeravanje po ovlašćenju
AOSD	Authorising Officer by sub-Delegation/Službenik za ovjeravanje po daljem ovlašćenju
APMLTF	Administration for the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing/Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma
CAO	Competent Accrediting Officer/Službenik nadležan za akreditaciju
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation/ Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju
CDP	Capacity Development Programme (UNDP programme)/Program za razvoj kapaciteta
CIP	Competitiveness and Innovation Union Programme/Okvirni program za konkurentnost i inovativnost
CSF	Classical Swine Fever/klasična svinjska groznica
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development/Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj
EC	European Commission/Evropska komisija
EFSE	European Fund for Southeast Europe/Evropski fond za jugoistočnu Evropu
EU	European Union/Evropska unija
GIZ	Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit/Njemačka organizacija za međunarodnu saradnju
IPA	Instrument for Pre-Accession assistance/Instrument pretpristupne pomoći Instrument for Pre-Accession Assistance in Agriculture and Rural Development/Instrument pretpristupne pomoći za poljoprivredu i ruralni razvoj
IPARD	Law on General Administrative Procedure/Zakon o opštem upravnom postupku
LGAP	Multi-Annual Indicative Programming Document/Višegodišnji indikativni planski dokument
MIPD	Ministry of Justice/Ministarstvo pravde
MoJ	Statistical Office of Montenegro/Zavod za statistiku
MONSTAT	Member States/države članice
MS	National Authorising Officer/Nacionalni službenik za ovjeravanje
NAO	National IPA Co-ordinator/Nacionalni koordinator za Ipu
NIPAC	National Programme for Integration 2008-2012/Nacionalni program za integraciju 2008-2012
NPI	Organisation for Security and Cooperation in Europe/Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
OSCE	Roma, Ashkali and Egyptian/Romi, Aškali i Egipćani
RAE	Strategic Coherence Framework/Strateški okvir usklađenosti
SCF	small and medium-sized enterprises/mala i srednja preduzeća
SME	Technical Assistance and Information Exchange/ Tehnička pomoć i razmjena informacija
TAIEX	United Nations Development Programme/ Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNDP	

UNICEF	United Nations Children's Fund/ Fond Ujedinjenih nacija za djecu
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime/Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal
VAT	Value Added Tax/porez na dodatu vrijednost

FINANSIJSKI SPORAZUM

IZMEĐU

VLADE CRNE GORE

|

EVROPSKE KOMISIJE

O NACIONALNOM PROGRAMU ZA CRNU GORU
U OKVIRU IPA I KOMPONENTE - PODRŠKA TRANZICIJI I IZGRADNJA INSTITUCIJA ZA
2013.

(Centralizovano upravljanje)

SADRŽAJ

Preambula

1	PROGRAM	54
2	SPROVOĐENJE PROGRAMA	54
3	STRUKTURE, NADLEŽNA TIJELA I NJIHOVE ODGOVORNOSTI	54
4	FINANSIRANJE	55
5	ROK UGOVARANJA	55
6	ROK ZA IZVRŠENJE UGOVORA	55
7	ROK ISPLATE	55
8	OBRADA PRIHODA	55
9	PRIHVATLJIVOST TROŠKOVA	56
10	ČUVANJE DOKUMENATA	57
11	PLAN DECENTRALIZACIJE BEZ EX-ANTE KONTROLE	57
12	TUMAČENJE	57
13	DJELIMIČNO NEVAŽENJE I NENAMJERNE PRAZNINE	58
14	PREGLED I IZMJENA	58
15	OKONČANJE	58
16	POMIRENJE RAZLIKA	58
17	OBAVJEŠTENJA	59
18	BROJ ORIGINALA	59
19	PRILOZI	59
20	STUPANJE NA SNAGU	59

Prilog A **Godišnji program za Crnu Goru u okviru IPA komponente I – podrška tranziciji i izgradnja institucija za 2012. i 2013. Godinu, usvojeno od strane Evropske Komisije odlukom c(2012)9382 od 11. decembra 2012.**

Prilog B **Okvirni sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije evropskih zajednica o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), potpisan 15. 11. 2007.**

FINANSIJSKI SPORAZUM

između

VLADE CRNE GORE

i

EVROPSKE KOMISIJE

U daljem tekstu zajedno „Strane“, ili pojedinačno „država korisnica“ u slučaju Vlade Crne Gore, ili „Komisija“ u slučaju Evropske komisije.

S obzirom na to:

- (g) Dana 1. avgusta 2006. godine, Savjet Evropske unije je usvojio Uredbu (EC) broj 1085/2006 kojom se uspostavlja instrument pretpristupne podrške (u daljem tekstu: Okvirna IPA uredba). Počev od 1. januara 2007. godine kada je stupio na snagu, ovaj instrument predstavlja jedinstven pravni osnov za pružanje finansijske podrške državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u njihovim nastojanjima da unaprijede političke, ekonomske i institucionalne reforme kako bi postale članice Evropske unije.
- (h) Komisija je, 12. juna 2007. godine, usvojila Uredbu (EZ) broj 718/2007 kojom se sprovodi Okvirna IPA uredba, u kojoj su detaljno opisani upravljanje i odredbe koje se tiču kontrole (u daljem tekstu: IPA Implementaciona regulativa).
- (i) Podrška Evropske unije u okviru instrumenta pretpristupne podrške bi trebalo da nastavi da podržava države korisnice u njihovim nastojanjima da ojačaju demokratske institucije i vladavinu prava, reformišu državnu upravu, sprovedu ekonomske reforme, poštuju ljudska i manjinska prava, unaprijede jednakost polova, podrže razvoj civilnog društva i unaprijede regionalnu saradnju, kao i pomirenje i rekonstrukciju i doprinesu održivom razvoju i smanjenju siromaštva.

U slučaju država kandidata, podrška Evropske unije trebalo bi dodatno da se fokusira na usvajanje i sprovođenje pravne tekovine EU (*acquis*), kao i na pripremu za sprovođenje poljoprivredne i kohezijske politike Evropske unije.

- (j) Strane su 15. novembra 2007. zaključile Okvirni sporazum kojim se utvrđuju opšta pravila saradnje i sprovođenja podrške Evropske unije u okviru instrumenta pretpristupne podrške.

- (k) Komisija je 11. decembra 2012. usvojila Nacionalni program za Crnu Goru u okviru IPA Komponente Podrška tranziciji i jačanje institucija za 2012-2013. (u daljem tekstu: Program). Ovaj Program sprovodi Komisija centralizovano.
- (l) U cilju sprovođenja ovog Programa, neophodno je da Strane zaključe Finansijski sporazum kojim se utvrđuju uslovi pružanja podrške Evropske unije, pravila i postupci isplate, koja se odnose na podršku, kao i uslovi pod kojima će se upravljati ovom podrškom.

DOGOVORILE SU SE KAKO SLIJEDI:

1 PROGRAM

Komisija, putem bespovratne podrške, doprinosi finansiranju sljedećeg programa, utvrđenog u Prilogu A ovog sporazuma:

Program broj. 2013/023-583

Naslov: Nacionalni program za Crnu Goru u okviru IPA Komponente Podrška tranziciji i jačanje institucija za 2012-2013.

2 SPROVOĐENJE PROGRAMA

- (3) Program sprovodi Komisija centralizovano, na osnovu člana 53a Uredbe Savjeta (EC Euratom) broj 1605/2002, koji se odnosi na Finansijsku uredbu koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica, na osnovu posljednje izmjene od 17. decembra 2007. godine, Uredbom (EC Euratom) 1525/2007 (u daljem tekstu: Finansijska uredba).
- (4) Program se primjenjuje u skladu sa odredbama Okvirnog sporazuma o pravilima saradnje koja se tiču finansijske pomoći EZ Crnoj Gori i sprovođenja pomoći u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), zaključenog između Strana 15. novembra 2007. (u daljem tekstu: Okvirni sporazum), kako je utvrđeno Prilogom B ovog Sporazuma.

3 STRUKTURE, NADLEŽNA TIJELA I NJIHOVE ODGOVORNOSTI

- (2) Država korisnica imenuje nacionalnog IPA koordinatora, u skladu sa Okvirnim sporazumom, koji je predstavnik Korisnika u odnosu prema Komisiji. Nacionalni IPA koordinator je nadležan je za održavanje bliske veze između Komisije i Korisnika, kako u pogledu opšteg procesa pristupanja, tako i u pogledu pretpristupne podrške EU u okviru IPA-e.

4 FINANSIRANJE

Finansiranje sprovođenja ovog sporazuma je definisano na sljedeći način:

- (a) Doprinos Unije za 2013. je određen na najviše **3 473 420 €** (tri miliona četrsto sedamdeset tri hiljade četrsto dvadeset €), kako je opisano u Programu. Međutim, isplata doprinosa Evropske Unije od strane Komisije se vrši u granicama raspoloživih sredstava.
- (b) Troškove struktura i nadležnih tijela, koje osniva država korisnica radi sprovođenja ovog programa, snosi država korisnica.

5 ROK UGOVARANJA

- (3) Pojedinačni ugovori i sporazumi, kojima se sprovodi ovaj Sporazum, će biti zaključeni najkasnije u roku od tri godine od datuma zaključivanja ovog sporazuma.
- (4) Sva sredstva, za koja nije sklopljen ugovor prije isteka roka ugovaranja, će biti otkazana.

6 ROK ZA IZVRŠENJE UGOVORA

- (3) Ugovori će biti izvršeni u roku od najviše 2 godine od krajnjeg dozvoljenog datuma za ugovaranje.
- (4) Rok za izvršenje ugovora se može produžiti, prije datuma isteka, u opravdanim slučajevima.

7 ROK ISPLATE

- (3) Isplata sredstava se može izvršiti najkasnije u roku od jedne godine nakon krajnjeg datuma za izvršenje ugovora.
- (4) Rok za isplatu sredstava se može produžiti prije datuma isteka u opravdanim slučajevima.

8 OBRADA PRIHODA

- (3) Prihodi vezani za IPA program uključuju prihode stečene od određene aktivnosti u periodu njenog kofinansiranja, prihode od prodaje, zakupnine, prijava/naknada usluga ili drugih odgovarajućih prihoda, izuzimajući:
 - (a) prihode ostvarene u toku ekonomskog trajanja kofinansiranih investicija, u slučaju investiranja u preduzeća;

- (b) prihode ostvarene u okviru mjere finansijskog inženjeringa, uključujući rizični kapital, zajmova sredstva, garantne fondove, lizing;
 - (c) po potrebi, doprinose privatnog sektora za kofinansiranje aktivnosti, koji će biti prikazani zajedno sa javnim doprinosom u finansijskim tabelama programa.
- (4) Prihodi iz stava 1 predstavljaju prihod koji će biti oduzet od iznosa prihvatljivih troškova za odgovarajuću aktivnost. Najkasnije do datuma zatvaranja programa ti prihodi će biti oduzeti od prihvatljivih troškova odgovarajućih aktivnosti u ukupnom iznosu ili po određenoj stopi, u zavisnosti od toga da li su nastali u potpunosti ili samo dijelom u kofinansiranoj aktivnosti.

9 PRIHVATLJIVOST TROŠKOVA

- (4) Trošak, u okviru programa u Prilogu A, je prihvatljiv za doprinos Evropske unije, ukoliko je nastao nakon potpisivanja ugovora ili dodjele bespovratne podrške o sprovođenju tog programa, osim u slučajevima izričito predviđenim Finansijskom uredbom.

- (5) Sljedeći troškovi nijesu prihvatljivi za doprinos Evropske unije u okviru programa u Prilogu A:

- (a) porezi, uključujući poreze na dodatu vrijednost;
- (b) carine i uvozne carine ili bilo koji drugi troškovi;
- (c) kupovina, zakupnina ili lizing zemljišta i postojećih objekata;
- (d) novčane kazne, finansijske kazne i troškovi vođenja sudskih sporova;
- (e) operativni troškovi;
- (f) polovna oprema;
- (g) bankarski troškovi, troškovi garancija i slični troškovi;
- (h) troškovi konverzije, izdaci, gubici pri deviznoj razmjeni povezani sa svim komponentama specifičnih euro računa, kao i ostali čisto finansijski troškovi;
- (i) doprinosi u naturi;
- (j) troškovi lizinga;
- (k) troškovi amortizacije.

- (6) Odstupanjem od stava 2, Komisija odlučuje, u zavisnosti od slučaja, da li su sljedeći troškovi prihvatljivi:

- (c) operativni troškovi, uključujući i troškove zakupa, koji su isključivo povezani sa periodom kofinansiranja aktivnosti;

(d) porezi na dodatu vrijednost, ukoliko su sljedeći uslovi ispunjeni:

(iv) porezi na dodatu vrijednost nijesu nadoknadivi ni u kom slučaju;

(v) utvrđeno je da ih snosi krajnji korisnik i

(vi) jasno su identifikovani u prijedlogu projekta.

(4) Izdatak finansiran u okviru IPA programa neće biti predmet bilo kog drugog finansiranja iz budžeta Evropske unije.

10 ČUVANJE DOKUMENATA

(3) Sva dokumenta koja se odnose na program iz Priloga A, čuvaju se najmanje pet godina od datuma kada Evropski parlament odobri izmirenje obaveza za budžetsku godinu na koju se dokument odnosi.

(4) U slučaju da program iz Priloga A nije definitivno zaključen u vremenskom roku definisanom iz stava 1, dokumenta koja se na njega odnose čuvaju se do kraja godine koja slijedi nakon one u kojoj je program iz Priloga A zaključen.

11 PLAN DECENTRALIZACIJE BEZ EX-ANTE KONTROLE

(4) Država korisnica donosi detaljan plan sa indikativnim mjerilima i vremenskim okvirima decentralizacije sa *ex-ante* kontrolama od strane Komisije. Pored toga, država korisnica donosi indikativni plan za postizanje decentralizacije bez *ex-ante* kontrola od strane Komisije.

(5) Komisija prati implementaciju plana iz stava 1 i vodi računa o rezultatima koje je postigla država korisnica u ovom kontekstu, pogotovu po pitanju pružanja podrške. Plan za postizanje decentralizacije bez *ex-ante* kontrola se može odnositi na postepeno izuzimanje od različitih vrsta *ex-ante* kontrola.

(6) Država korisnica redovno obavještava Komisiju o napretku ostvarenom u sprovođenju ovog plana.

12 TUMAČENJE

(5) Ukoliko u ovom Sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja ima suprotno značenje, termini koji se koriste u ovom sporazumu imaju isto značenje koje im je dato u Okvirnoj IPA uredbi i IPA implementaciona regulativa.

(6) Ukoliko u ovom Sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja ima suprotno značenje, upućivanja na ovaj Sporazum predstavljaju upućivanja na Sporazum sa svim njegovim izmjenama, dopunama i zamjenama koje budu povremeno vršene.

(7) Bilo koja upućivanja na uredbe Savjeta ili Komisije odnose se na onu verziju tih uredbi koja je navedena. Po potrebi, izmjene tih uredbi se prenose u ovaj Sporazum putem izmjena i dopuna.

(8) Naslovi u ovom sporazumu nemaju nikakav pravni značaj i ne utiču na tumačenje.

13 DJELIMIČNO NEVAŽENJE I NENAMJERNE PRAZNINE

(2) Ako jedna odredba ovog sporazuma bude ili postane nevažeća ili ako ovaj Sporazum sadrži nenamjerne praznine, to neće uticati na važnost ostalih odredbi ovog Sporazuma. Strane će zamijeniti bilo koju nevažeću odredbu važećom odredbom koja je najbliža svrsi i namjeni nevažeće odredbe.

(3) Strane će popuniti bilo koju nenamjernu prazninu odredbom koja najbolje odgovara svrsi i namjeni ovog Sporazuma u saglasnosti sa Okvirnom IPA uredbom i IPA implementacionom regulativom.

14 PREGLED I IZMJENA

(3) Sprovođenje ovog sporazuma se podvrgava periodičnim pregledima kada to odrede Strane.

(4) Svaka izmjena koju dogovore Strane biće data u pismenoj formi i biće dio ovog sporazuma. Takva izmjena će stupiti na snagu na dan koji odrede Strane.

15 OKONČANJE

(3) Nezavisno od stava 2, ovaj Sporazum će se okončati osam godina nakon njegovog potpisivanja. Ovo okončanje neće isključivati mogućnost da Komisija učini finansijske korekcije u skladu sa Članom 56 IPA implementacione regulative.

(4) Ovaj Sporazum može okončati bilo koja Strana putem pismenog obavještenja datog drugoj strani. Takvo okončanje će stupiti na snagu šest kalendarskih mjeseci od dana kada je predato pismeno obavještenje.

16 POMIRENJE RAZLIKA

(4) Nesuglasice koje mogu proizići iz tumačenja, funkcionisanja i sprovođenja ovog sporazuma, na bilo kojem i svim nivoima učešća, riješiće se na prijateljski način putem konsultacija među Stranama.

(5) U slučaju neuspjeha pronalaženja prijateljskog rješenja, obje Strane mogu predati slučaj na arbitražu u skladu sa Opcionim pravilima Stalnog arbitražnog suda, koja se tiču međunarodnih organizacija i država, što stupa na snagu danom ovog Sporazuma.

- (6) Jezik koji će se upotrebljavati u arbitražnim procedurama biće engleski. Tijelo za imenovanje biće Generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda nakon pismenog zahtjeva podnietog od bilo koje strane. Odluka arbitra biće obavezujuća za sve Strane, bez mogućnosti podnošenja žalbe.

17 OBAVJEŠTENJA

- (3) Sva komunikacija u vezi sa ovim Sporazumom biće u pismenoj formi na engleskom jeziku. Svako obavještenje mora biti potpisano i dostavljeno u originalnu ili faksom.

- (4) Bilo koje obavještenje u vezi sa sporazumom mora biti poslato na sljedeće adrese:

Za Komisiju:

Generalni direktorat za proširenje
Charlgemange Building
Rue de la Loi 170,
1040 Brussel
Belgium

Za državu korisnicu:

Vlada Crne Gore
Ministar vanjskih poslova i evropskih integracija
Stanka Dragojevića 2
81000 Podgorica
Crna Gora
Faks: + 382 81 224 552

18 BROJ ORIGINALA

Ovaj Sporazum je sastavljen u dva primjerka na engleskom jeziku.

19 PRILOZI

Prilozi A i B predstavljaju sastavni dio ovog Sporazuma.

20 STUPANJE NA SNAGU

Ovaj Sporazum stupa na snagu na dan potpisivanja. Ukoliko Strane ne potpišu istog dana, ovaj Sporazum stupa na snagu na dan potpisivanja od strane druge Strane.

Potpisano, za i u ime Komisije

Potpisano, za i u ime Vlade Crne Gore

G-đa Alexandra Cas Granje

Direktor

EVROPSKA KOMISIJA

Generalni direktorat za proširenje

B – Hrvatska, Crna Gora, Makedonija,

Turska, Island

Datum:

NJ.E. ambasador Aleksandar Pejović

Nacionalni IPA koordinator

Ministarstvo vanjskih poslova

i evropskih integracij

Datum:

**PRILOG A GODIŠNJI PROGRAM ZA CRNU GORU U OKVIRU IPA KOMPONENTE I –
PODRŠKA TRANZICIJI I IZGRADNJA INSTITUCIJA ZA 2012. i 2013.
GODINU, USVOJENO OD STRANE EVROPSKE KOMISIJE ODLUKOM
C(2012)9382**

PRILOG

NACIONALNI PROGRAM ZA CRNU GORU U OKVIRU KOMPONENTE IPE ZA PODŠKU TRANZICIJI I IZGRADNJU INSTITUCIJA ZA 2012. I 2013.

1 IDENTIFIKACIJA

Korisnica	CRNA GORA
CRIS broj	2012/023-582; 2013/023-583
Godina	2012; 2013
Doprinos EU	2012: 14 546 471 eura 2013: 3 473 420 eura Ukupan iznos doprinosa Ipe: 18 019 891 eura
Organ za sprovođenje	Evropska komisija, izuzev za Projekat 8 (usklađivanje zakonodavstva s pravnom tekovinom EU) uz posredno centralizovano upravljanje GIZ-a (Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit) u skladu s članom 54(2) (c) Regulative o finansiranju. Projekat 11 (Tehnička pomoć i Instrument za pripremu projekta) u kome će jedan dio projekta biti implementiran kroz zajedničko upravljanje s UNDP-om u skladu s članom 53(d) Regulative o finansiranju.
Konačan datum za zaključivanje finansijskih sporazuma	Za fondove iz 2012. godine: najkasnije do 31. decembra 2013. Za fondove iz 2013. godine: najkasnije do 31. decembra 2014.
Konačni datumi za ugovaranje	Tri godine od datuma zaključivanja Finansijskog sporazuma za fondove iz 2012. godine. Tri godine od datuma zaključivanja Finansijskog sporazuma za fondove iz 2013. godine. Nema roka za projekte revizije i evaluacije koji su pokriveni Programom, kako je navedeno u članu 166(2) Regulative o finansiranju. Ovi datumi takođe važe i za nacionalno sufinansiranje.
Konačan datum za izvršenje	Dvije godine od krajnjeg datuma za ugovaranje Ovi datumi takođe važe i za nacionalno sufinansiranje.
Odgovarajuća budžetska linija	22.0201: nacionalni programi (pomoć u tranziciji i izgradnji institucija za države kandidate).

Programska jedinica	Jedinica B1 Hrvatska – Crna Gora
Delegacija EU	Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

2 PROGRAM

2.1 PRIORITETI IZABRANI U OKVIRU OVOG PROGRAMA

Postojeći program odnosiće se na tri oblasti prioriteta koje su identične onima izdvojenim u Višegodišnjem indikativnom planskom dokumentu (MIPD) za 2011-2013 za Crnu Goru²¹, a to su sljedeće: (1) podrška za sedam ključnih prioriteta iznesenih u Mišljenju Komisije²²; (2) otvaranje tri nove komponente i (3) podrška za pravnu tekovinu. Program je usmjeren naročito na koncentrisanje pomoći EU na nedostatke pomenute u Izvještaju o napretku za 2011. godinu²³ za oblasti MIPD-a koje su takođe već identifikovane kao prioritete. Programom je takođe uzeto u obzir otvaranje pristupnih pregovora kao i rastuće obaveze i potrebe koje se ovom odlukom podrazumijevaju za Crnu Goru. Na kraju je takođe vrijedno pomenuti da je ovaj program posljednji u okviru postojeće finansijske perspective kao i gore pomenutog MIPD-a koji je sproveden uz poklanjanje posebne pažnje neophodnom nastavku određenih projekata Ipe.

- (1) Nastavljena podrška za sedam ključnih prioriteta kao i za potrebe u okviru pristupnih pregovora: Crna Gora je aplicirala za članstvo u Evropskoj uniji u decembru 2008. godine. Nakon što je odobrio Mišljenje Komisije o aplikaciji Crne Gore za članstvo u decembru 2010. godine, Savjet je pozvao Komisiju da se u svom izvještaju o napretku za 2011. godinu naročito fokusira na implementaciju sedam ključnih prioriteta istaknutih u Mišljenju. Izvještajem o napretku Crne Gore za 2011. godinu zaključeno je da je zemlja postigla znatan napredak u ispunjavanju političkih kriterijuma iz Kopenhagena kao i uslova PSP-a, postigavši sveukupno zadovoljavajuće rezultate, naročito u identifikovanim ključnim prioritetima. S obzirom na postignuti napredak, Komisija je predložila da se otvore pristupni pregovori s Crnom Gorom. U decembru 2011. godine, Evropski savjet je pozdravio ocjenu Komisije o napretku koji je Crna Gora postigla. U cilju otvaranju pristupnih pregovora u junu 2012. godine, Evropski savjet je zadužio Savjet da ispita napredak zemlje u sprovođenju reformi, s naročitim akcentom na oblasti vladavine prava i temeljnih prava, na osnovu

²¹ Implementaciona odluka Komisije kojom je usvojen MIPD 2011-2013 za Crnu Goru, 18. novembra 2011, C(2011) 8220. Stupila na snagu 1. marta 2012. godine.

²² Ključni prioriteti tiču se sljedećih oblasti: zakonodavni okvir za izbore i zakonodavna i nadzorna uloga Skupštine; reforma državne uprave; reforma pravosuđa; borba protiv korupcije; borba protiv organizovanog kriminala; sloboda medija i saradnja s civilnim društvom; sprovođenje okvira za borbu protiv diskriminacije i status raseljenih lica. Za cjelovit tekst ključnih prioriteta vidjeti KOM (2010) 670.

²³ Radni document komisije Izvještaj o napretku Crne Gore za 2011, 12.10.2011, SEC (2011) 1204

izvještaja koji je Komisija predstavila 22. maja 2012. godine²⁴. Nakon što je 29. juna 2012. godine Evropski savjet odobrio odluku Savjeta za opšte poslove da otvori pristupne pregovore s Crnom Gorom, u Briselu je održana Međuvladina konferencija s Crnom Gorom čime je proces zvanično otpočet.

S obzirom na gore pomenutu političku podlogu, postojeći program Ipe nastaviće da podržava napredak u sprovođenju reformi u oblastima sedam ključnih prioriteta i potreba vezanih za pristupne pregovore.

- (2) Otvaranje tri nove komponente: budući da je Crna Gora dobila status zemlje kandidata u decembru 2010. godine, Komponenta III (Regionalni razvoj), Komponenta IV (Ljudski resursi) i Komponenta V (Poljoprivreda i ruralni razvoj) otvorene su za podršku Ipe. Godina 2012. je prva tokom koje će Crna Gora koristiti ove komponente s izuzetkom pete komponente koja će se dodjeljivati od 2013. godine po odobrenju odluke da se preraspodijele sredstva Ipe za 2012. godinu iz pete u prvu komponentu. Regulativa Ipe je zvanično izmijenjena na početku 2012. godine u smislu premiještanja Crne Gore iz Aneksa II (potencijalni kandidati) u Aneks I²⁵ (zemlje kandidati). Međutim, vrijedno je pomenuti da ove alokacije u okviru Komponente III, Komponente IV i Komponente V mogu biti potrošene tek kada Komisija povjeri Crnoj Gori nadležnosti upravljanja za decentralizovano upravljanje fondovima Ipe po komponentama. Komisija još uvijek nije donijela ovu odluku ni za jednu od komponenti, a to će se desiti najranije 2013. godine što će zavisi od tempa napretka organa upravljanja u pripremi za povjeravanje. U tom smislu, prioriteti za finansijsku pomoć u ovom nacionalnom programu su:
- pripremanje Crne Gore za upravljanje Strukturnim fondovima za buduću kohezionu politiku EU, to jest Evropskim regionalnim fondom i Kohezionim fondom koji se tiču oblasti životne sredine i Evropskim socijalnim fondom kroz komponentu za izgradnju institucija; i
 - jačanje (i) uprave koja se odnosi na životnu sredinu uključujući upravljanje zaštićenim oblastima (ii) administrativnih kapaciteta u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, uključujući sigurnost hrane, preradu hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja; kao i podsticanje razvoja inkluzivnog društva.
- (3) Pomoć za pravnu tekovinu: postojeći program takođe će podržati sposobnost prihvatanja članstva u Evropskoj uniji i efektivne implementacije pravne tekovine. Izvještaj o napretku za 2011. godinu naročito ističe ograničeni napredak u oblastima kao što su sloboda pružanja usluga, poljoprivreda i koordinacija strukturnih fondova. Takođe, preostaju izazovi u oblasti konkurentskog prava i statistike. Pored toga, Višegodišnjim indikativnim planskim dokumentom istaknuto je da je Crna Gora, kao potpisnica Ugovora o Energetskoj zajednici, obavezna da sprovede značajne djelove pravne tekovine

²⁴ Izvještaj Komisije Evropskom parlamentu i Savjetu o napretku Crne Gore u sprovođenju reformi, 22.06.2012 COM(2012) 222

²⁵ Regulativa (EU) br. 153/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. februara 2012. godine o izmjenama i dopunama Regulative Ipe (EC) br. 1085/2006, Sl. list L 058, 29.2.2012, str.1

u oblasti energetike, životne sredine i konkurencije. Svi ovi značajni nedostaci biće tretirani u okviru pomenutog nacionalnog programa.

Pored Izveštaja Komisije o napretku i Strategije o proširenju kao i Strategije Evropa 2020, nekoliko nacionalnih strategija uzeto je u obzir u svrhe podrške Ipe. Glavni dokumenti su: (i) Nacionalni program za integraciju 2008-2012 (NPI) kojim su definisane specifične kratkoročne i srednjoročne aktivnosti relevantnih institucija, a zasnovan je na detaljnoj analizi implementacionih kapaciteta, naglašavajući usklađenost nacionalnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU; (ii) nacrt Strateškog okvira usklađenosti kojim su date glavne strateške oblasti djelovanja i prioriteta za investicionu podršku EU kroz treću i četvrtu komponentu. Krajnji cilj nacrta Strateškog okvira usklađenosti jeste „razvoj Crne Gore kao ekološke države, obezbjeđivanje tekućeg održivog rasta i olakšavanje napretka ka pristupanju Evropskoj uniji”.

2.2 SEKTORI IZDOJENI U OKVIRU PROGRAMA I DONATORSKA KOORDINACIJA

Nacionalni program za 2012-2013 je podijeljen između prva tri sektora Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta: (1) Pravda i unutrašnji poslovi; (2) Državna uprava i (3) Životna sredina i klimatske promjene. Preostala tri sektora Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta (4) Saobraćaj; (5) Društveni razvoj i (6) Poljoprivreda i ruralni razvoj nijesu sami po sebi tretirani ovim nacionalnim programom zato što će Strateški okvir usklađenosti kao i relevantni Operativni programi u ovim oblastima uskoro biti usvojeni i stoga, potrebe u ovim oblastima biće finansirane iz Komponente III, Komponente IV odnosno Komponente V. Međutim, kako je već objašnjeno u prethodnom odjeljku, postojećim programom biće nastavljena podrška priprema za povjeravanje nadležnosti upravljanja u okviru ove tri komponente kako bi se omogućila brza implementacija projekata u ovim sektorima. Pored toga, valja napomenuti da će drugi dio nacionalnog Programa za Crnu Goru za 2012-2013 u okviru Komponente I Ipe koja se fokusira na sektor (6) Poljoprivreda i ruralni razvoj takođe dopunjavati postojeći program nakon što nadležni budžetski organ odobri zajedničku odluku crnogorskih vlasti, Generalnog direktorata za poljoprivredu i Generalnog direktorata za proširenje usvojene u junu 2012. godine o preraspodjeli fondova Ipe 2012 iz Komponente V u Komponentu I (3 258 308 eura).

Prva dva sektora su prioritet za Crnu Goru, budući da omogućavaju implementaciju ključnih „ključnih prioriteta”, te takođe i pripremaju za decentralizovano upravljanje fondovima EU. Sektor 3 je ključan za socio-ekonomski razvoj zemlje, za razvoj pravne tekovine u oblasti životne sredine kao i za pripremu za treću komponentu Ipe.

Vrijedno je napomenuti da, uprkos naporima nadležnih organa u razradi tri „sektorska opisa projekta” koji se odnose na tri gore pomenuta sektora kao što to zahtijeva Generalni direktorat za proširenje tokom faze programiranja, ovim dokumentima je ocijenjeno da niti jedan od gore pomenutih sektora nije spreman za podršku kroz punopravni sektorski pristup. U svijetlu ove ocjene, identifikovana su po dva nezavisna projekta za svaki sektor radi podrške najznačajnijih potreba koje su dovoljno definisane i jasne za finansiranje u okviru Ipe 2012 i Ipe 2013. Pored ovih šest projekata, još 2 projekta su identifikovana za tretiranje važnih nedostataka u

smislu pravne tekovine i 6 projekata (3 po godini) doprinijeće procesu integracije u EU kroz tri pomoćna programa i instrumenta: pomoć za učešće u programima Unije, tehnička podrška i Instrument za pripremu projekata i Instrument za mjere podrške.

Pravda i unutrašnji poslovi Cilj je dalja podrška nezavisnosti, efikasnosti i odgovornosti pravosuđa čime se podrazumijeva i kvalitet sudske statistike i jačanje kapaciteta Centra za obuku nosilaca pravosudne funkcije kao i kapaciteta organa za sprovođenje zakona, naročito u pogledu borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala; unapređenje saradnje i koordinacije, na nacionalnom nivou kao i s relevantnim međunarodnim institucijama. Naročito je značajno da ovaj sektor bude tretiran u ranoj fazi procesa pristupanja a u svijetlu novog pristupa poglavljima 23 i 24 istaknutom od strane Evropske komisije u njenom Strateškom dokumentu²⁶ koji zahtijeva razvijanje snažnog bilansa ostvarenih rezultata reformi u ovom sektoru prije zatvaranja pregovora. Ključna lekcija naučena iz petog procesa proširenja jeste zapravo da je potrebno na vrijeme se pozabaviti potrebnim reformama u oblasti pravosuđa i vladavine prava.

Nacionalni program za 2012-2013. godinu će obuhvatiti projekat koji za cilj ima jačanje kapaciteta pravosuđa i organa za sprovođenje zakona.

Pored toga, program će se baviti ključnim prioritetima u borbi protiv diskriminacije i pronalaženju održivih rješenja za Rome, Aš kale i Egipćane (RAE populaciju) i druge osjetljive grupe kroz pronalaženje trajnog rješenja za stanovnike kampa na Koniku, i to kao nastavak projekta koji je finansiran iz Ipe 2011. To će takođe biti dopunski program Regionalnog programa koji se odnosi na Sarajevski proces.

Evropska unija (kroz CARDS, Ipu, TAIEX) pruža konstantnu finansijsku podršku u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, pored drugih donatora kao što su Ujedinjene nacije (UNDP, UNICEF i UNODC), Savjet Evrope, Međunarodna grupa za menadžment, Vlada Norveške, Vlada Holandije, OEBS i GIZ.

Reforma javne uprave je takođe jedan od ključnih prioriteta i odnosi se na Skupštinu, medijske slobode, izgradnju institucija za pravnu tekovinu EU i civilno društvo. Cilj je dalja podrška naporima države (na centralnom i lokalnom nivou) u sprovođenju reformi; unapređenje profesionalnosti i depolitizacija javne uprave; unapređenje sistema upravljanja finansijama između ostalog i za decentralizovano upravljanje sredstvima EU; konsolidovanje napora u oblasti statistike u skladu sa zahtjevima EU.

Ovaj program uključuje projekat kojim će se podržati razvoj odgovarajućeg regulatornog okvira za upravne aktivnosti i jačanje sistema upravljanja i kontrole finansija, uspostavljenog s ciljem decentralizovanog upravljanja sredstvima EU.

Predviđen je još jedan projekat za unapređenje kvaliteta i opsega poslovne, makroekonomske, socijalne i statistike u oblasti istraživanja i inovacija u skladu s međunarodnim standardima i standardima EU.

Životna sredina i klimatske promjene je glavni sektor za Crnu Goru koja nastoji da poveća svoje turističke potencijale kao jedan od glavnih izvora prihoda. U Izvještaju o napretku za 2011. godinu se navodi da je Crna Gora ostvarila mali napredak u

²⁶ Kominike Komisije Evropskom parlamentu i Savjetu, 12. oktobar 2011, COM(2011)666.

usklađivanju s pravnom tekovinom EU i sprovođenju iste u ovoj oblasti, i da se moraju ojačati administrativni kapaciteti.

Stoga će ovaj program financirati jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori. To će, s jedne strane, poboljšati institucionalne i pravne okvire za usklađivanje s pravnom tekovinom EU u oblasti životne sredine i, s druge strane, unaprijediti zaštitu biodiverziteta u Crnoj Gori.

Još jedan projekat u ovom sektoru će doprinijeti efikasnijoj upotrebi energije i prirodnih resursa, doprinoseći smanjivanju posljedica prirodnih katastrofa obukom timova za potragu i spašavanje i zdravstvenih timova i obezbjeđenjem odgovarajuće opreme.

Ujedinjene nacije, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Svjetska banka, GIZ, Austrijska agencija za razvoj, i Luksemburška agencija za razvojnu saradnju su bili uključeni u ovaj sektor, pored pomoći EU.

Pored pomenutih sektora, dva projekta će tretirati dva glavna nedostatka vezana za **pravnu tekovinu EU**. Jedan projekat je u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja i predstavlja nastavak ranije pomoći EU u ovoj oblasti. Time će se unaprijediti standardi bezbjednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarne politike u korist potrošača, a sve u cilju olakšavanja trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima u Crnoj Gori. Drugi projekat ima za cilj jačanje kapaciteta crnogorskih organa uprave za upravljanje i sprovođenje propisa EU koji se odnose na unutrašnje tržište, konkurenciju i slobodno kretanje usluga. Ovo je naročito potrebno radi potpore razvoju tržišne ekonomije. Evropska unija i njemačko Ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj su već pružali pomoć za ove oblasti pravne tekovine EU. Međutim, ovaj projekat iz 2012. je nastavak prethodne pomoći i ne preklapa se s ostalim projektima koji se finansiraju u ovoj oblasti.

Ovaj program takođe uključuje i tzv. „pristupni doprinos“ (*entry-ticket*) za **programe Unije**, i predviđa podršku drugim aktivnostima na pripremi projekata i tehničke pomoći.

Pomoć koja se odnosi na **civilno društvo** je predstavljena u odluci Komisije o instrumentu za civilno društvo (*Civil Society Facility*) i, samim tim, ne predstavlja dio ovog dokumenta. Međutim, delegacija EU će u potpunosti upravljati projektom za podršku civilnom društvu koji će se finansirati u okviru Ipe 2013 (pogledati u nastavku).

Određeni sektori nijesu uključeni u Višegodišnji indikativni planski dokument te stoga nijesu obuhvaćeni ovim programom. Zapravo, s obzirom na uključenost drugih donatora u određene sektore, oskudnost sredstava Ipe, potrebu za boljim fokusiranjem pomoći iz Ipe, uključanje regionalnih višekorisničkih fondova Ipe u određene dopunske oblasti, sektori kao što su mala i srednja preduzeća (zbog regionalnih fondova Ipe u Evropskom fondu za jugoistočnu Evropu (EFSE) i Evropskoj banci za obnovu i razvoj (EBRD)) i nuklearni aspekti (regionalno finansiranje iz Ipe iz prethodnih godina) nijesu predviđeni.

Konsultacije s donatorima, održane u zemlji, pokazale su da su prioritetne oblasti za buduću razvojnu pomoć: životna sredina i klimatske promjene, dobro upravljanje, pravosuđe i unutrašnji poslovi i pristupanje EU. Koordinacija donatora s Ipom je

ključna za efikasnu upotrebu oskudnih fondova. U tu svrhu je 2010. godine u kabinetu predsjednika Vlade formirano posebno radno mjesto za koordinaciju donatora. Do danas nije utvrđen „vodeći donator“ iz država članica EU za dati sektor, usljed male veličine države i imajući u vidu da je Evropska unija daleko najveći donator. Pokrenuti su preliminarni razgovori između Delegacije EU, kabineta predsjednika Vlade, Svjetske banke i Ujedinjenih nacija u cilju utvrđivanja izazova i prilika za uvođenje sektorskog pristupa iz Ipe 2014 u jednu ili više oblasti politike koje se podržavaju iz programa Ipe.

Crna Gora koristi iskustva, najbolju praksu i stručno znanje EU 12 iz upravljanja političkom i ekonomskom tranzicijom, kao što je detaljno objašnjeno u Evropskom zborniku o tranziciji (*European Transition Compendium*). Ovaj zbornik predstavlja korisno sredstvo za sve prioritetne sektore i ciljeve i kao potpora sposobnosti preuzimanja obaveza iz članstva i djelotvornom sprovođenju pravne tekovine EU.

Pored toga, Evropska komisija je ugovorila srednjoročnu meta-evaluaciju Instrumenta pretpristupne pomoći EU²⁷ u cilju podrške planiranju i programiranju Komponente I Ipe. Postojeći program se nastoji što više prilagoditi glavnim preporukama izvještaja iz februara 2011. godine: ciljevi programa su kvantifikovaniji i vremenski ograničeni; ciljevi projekata su fokusiraniji i povezani s pojedinačnim ciljevima Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta, a nacionalni koordinator za Ipu je ohrabren da preuzme proaktivniju ulogu u procesu pripreme i odabira projekata.

U skladu sa strategijom **Europa 2020**, Crna Gora mora osigurati rješavanje problema vezanih za klimatske promjene, prvenstveno smanjenjem intenziteta emisije izazvanog ekonomskim razvojem. Postojeći program je usaglašen s principima održivog razvoja i ispunjava zahtjeve pravne tekovine EU u oblasti životne sredine, naročito direktiva o pticama i prirodnim staništima.

Vlada je spremna da sprovede nacionalne strategije i uskladi se s preporukama pododbora koji čine sastavni dio Procesa stabilizacije i pridruživanja. Odabir i identifikovanje projekata u svrhu programa za 2012. i 2013. su rezultat duge faze programiranja. Razgovori s kancelarijom nacionalnog koordinatora za Ipu i krajnjim korisnicima su doveli do programa koji se ovdje predstavlja. Vlasništvo je unaprijeđeno uključivanjem krajnjih korisnika u pripremu projekata Ipe; institucije pokazuju veću posvećenost sprovođenju strategija i programa; civilno društvo je zastupljeno na brojnim instancama.

U 2012. godini, Crnoj Gori je dodijeljeno ukupno 34.976.068 eura, podijeljeno na Komponentu II u iznosu od 4.588.551 eura, Komponentu III u iznosu od 7.982.738 eura, Komponentu IV u iznosu od 2.800.000 eura, i Komponentu I u iznosu od 16.346.471 eura. Važno je napomenuti da će iznos od 3.258.308 eura opredijeljen za Komponentu V u 2012. biti preusmjeren na Komponentu I, po odobrenju budžetskog organa, i činiće drugi dio ovog programa. U okviru Komponente I, 1.800.000 eura je namijenjeno višekorisničkom programu Tempus (800.000 eura) i Regionalnom programu stambenog zbrinjavanja – Sarajevski proces (1.000.000

²⁷ Regulatorna Savjeta (EZ) br. 1085/2006 od 17. jula 2006. o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA). Sl. list L 210, 31.07.2006, str.1.

eura). Dakle, ukupni iznos Komponente I Nacionalnog programa u okviru Ipe 2012 jeste **14.546.471 eura**.

U 2013. godini, Crnoj Gori je indikativno dodijeljena suma od 34.588.692 eura, podijeljena na Komponentu II u iznosu od 4.668.687 eura, Komponentu III u iznosu od 14.752.941 eura, Komponentu IV u iznosu od 2.808.177, Komponentu V u iznosu od 7.285.467 eura, i Komponentu I u iznosu od 5.073.420 eura. U okviru Komponente I, 1.600.000 eura je namijenjeno višekorisničkom programu Tempus (600.000 eura) i Instrumentu za civilno društvo (posebna Odluka o finansiranju, 1.000.000 eura). Dakle, ukupni iznos Komponente I Nacionalnog programa u okviru Ipe 2013 jeste **3.473.420 eura**.

Samim tim, ukupan iznos za dvije budžetske godine obuhvaćene ovim programom jeste 18.019.891 eura.

Iznosi po sektorima u okviru Nacionalnog programa Ipe 2012-2013

SEKTOR	Iznos u eurima	%
Pravosuđe i unutrašnji poslovi	4.000.000	22,20%
Javna uprava	2.000.000	11,10%
Životna sredina i klimatske promjene	5.600.000	31,08%
Pravna tekovina EU	2.700.000	14,98%
Programi podrške uključujući programe Evropske unije	3.719.891	20,64%
UKUPNO	18.019.891	100,00%

Matrica u odjeljku 2.3 prikazuje raspodjelu projekata unutar ovog programa.

2.3 OPIS

Projekti ukratko prikazani u ovom odjeljku su detaljno opisani u odgovarajućim opisima projekata, naglašavajući za svakog od njih: doprinos projekta sprovođenju postojećih nacionalnih strategija, vezu s prioritetima i sektorskim ciljevima Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta, kao i vezu s Nacionalnim programom za integraciju. Podaci obuhvataju: korisnika, cilj projekta, aktivnosti, očekivane rezultate i pokazatelje uspjeha, načine sprovođenja, i budžet, s indikativnim rokovima za tendersku proceduru, ugovaranje i isplatu, kao i sufinansiranje. Opisi projekata takođe ukazuju na naučene lekcije kao i na aktivnosti koje su u istom sektoru preduzeli drugi donatori. Ovaj program, sa svojim projektima, je uzeo u obzir apsorpcione kapacitete crnogorske uprave. Zapravo, znajući da se projekat sprovodi dvije godine, drugi projekat u istoj oblasti se ne može finansirati u godini koja slijedi.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
SEKTOR Pravda i unutrašnji poslovi	Mil. eura		
Projekat 01 Podrška EU vladavini prava U okviru Ipe 2012.	3	Korisnik: Ministarstvo pravde, Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, Pravosudni organi (Sudovi i kancelarije Državnog tužilaštva), organi za sprovođenje zakona (Uprava policije, Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, Uprava za imovinu) Svrha: Jačanje nezavisnosti, efikasnosti i odgovornosti u pravosuđu i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala. Očekivani rezultati (između ostalog) <u>Komponenta 1 – Efikasnost, nezavisnost i odgovornost u pravosuđu:</u> 1.1. Kapaciteti Ministarstva pravde (MP) za planiranje, upravljanje i sprovođenje pravosudnih reformi ojačani su u skladu sa najboljim praksama EU. 1.2. Značajno je poboljšan kvalitet sudske statistike.	Ipa: 3 000 000 eura 1 Ugovor o bespovratnoj pomoći²⁹ (dodijeljen putem Poziva za dostavljanje predloga, ograničenog na zemlje članice EU ili ovlaštene organe). Poziv za predloge projekata biće otvoren u prvom kvartalu 2013. dok će ugovor biti potpisan u trećem kvartalu iste godine. Nacionalno kofinansiranje:

²⁸ Iako državni organi planiraju da do kraja 2012. godine dostave svoj zahtjev za prenos odgovornosti za upravljanje u okviru komponente I, centralizovano upravljanje je vid upravljanja za Nacionalni program za Crnu Goru za period 2012. – 2013. Kad je riječ o komponenti I, čim Komisija prenese odgovornost za upravljanje na Crnu Goru, mogu se usvojiti izmjene i dopune Odluke Komisije da bi se promijenio vid upravljanja u ovoj Finansijskoj odluci, ukoliko Komisija i državni organi smatraju da je to neophodno.

²⁹ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu bespovratne pomoći dati su u Praktičnom vodiču za procedure sklapanja ugovora za spoljne aktivnosti Evropske unije. Detaljni kriterijumi za izbor i dodjelu biće dati tokom Poziva za dostavljanje predloga – u Smjernicama za aplikante.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		1.3. Ojačani su nezavisnost i efikasnost: 1.4. Kapaciteti Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije ojačani su građenjem kapaciteta/podrškom edukaciji 1.5. Poboljšani su kapaciteti informacionog sistema za pravosudni sektor (sudova Ministarstva pravde, tužilaca). <u>Komponenta 2 – Jačanje administrativnih, tehničkih i operativnih kapaciteta Uprave policije, Uprave za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i Uprave za imovinu</u> 2.1. Ojačani su strateški kapaciteti policije. 2.2. Poboljšani su operativni kapaciteti policije. 2.3. Poboljšana je koordinacija među organima za sprovođenje zakona. 2.4. Osigurano je efikasno upravljanje zaplijenjenom imovinom stečenom kriminalom. 2.5. Ojačani su pravni i regulatorni okviri za sprečavanje pranja novca i njihov sistem za sprovođenje.	635 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 3 635 000 eura
Projekat 02 Nalaženje trajnog rešenja za raseljena, interno	1	Korisnik: Ministarstvo rada i socijalnog staranja Svrha: Poboljšanje socijalne integracije populacije Roma, Aškalija i Egipćana, kao i drugih interno raseljenih lica na Koniku kroz bolji pristup obrazovanju (Komponenta I),	Indikativna sredstva Ipe: 1 000 000 eura Jedan ugovor o bespovratnoj pomoći³⁰ nevladinoj organizaciji

³⁰ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu bespovratne pomoći dati su u Praktičnom vodiču za procedure sklapanja ugovora za spoljne aktivnosti Evropske unije. Detaljni kriterijumi za izbor i dodjelu biće dati tokom Poziva za dostavljanje predloga – u Smjernicama za aplikante.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
raseljena lica i stanovnike kampa na Koniku – II faza U okviru Ipe 2013.		zapošljavanje (Komponenta II) i zdravstvenu zaštitu (Komponenta III). Napomena: ovo je druga faza projekta iz Ipe 2011 „Identifikovanje trajnih rešenja za interno raseljena lica i stanovnike kampa Konik” koji se trenutno sprovodi. Komponenta vezana za uslove života i stanovanje biće sprovedena u okviru Regionalnog stambenog programa u sarajevskom procesu, u koji su uključeni doprinosi iz sredstava Ipe.	Poziv za dostavljanje predloga raspisaće se u trećem kvartalu 2013., a ugovoriće se do prvog kvartala 2014. Sprovođenje će početi u drugom kvartalu 2014. Nacionalno kofinansiranje: 112 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 112 000 eura
SEKTOR			
Reforma javne uprave			
Projekat 03 Poboljšanje upravljanja sredstvima EU i jačanje opšteg upravnog postupka	1.3	Korisnik: Ministarstvo finansija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za kadrove Svrha: stvaranje odgovarajućeg regulatornog okvira za upravne radnje i poboljšanje upravljanja javnim sredstvima i sredstvima EU. Očekivani rezultati (između ostalog):	IPA : 1 300 000 eura Ugovorom o uslugama (1 300 000 eura) ostvariće se svi očekivani rezultati. Za njega će se raspisati tender u prvom kvartalu 2013. a biće ugovoren

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
U okviru Ipe 2012.		<u>Komponenta 1</u> – Sistemi za finansijsko upravljanje i kontrolu za komponente Ipe I – IV nesmetano funkcionišu u okviru decentralizovanog sistema upravljanja. <u>Komponenta 2</u> – Upravno pravo usklađeno je sa novim Zakonom o opštem upravnom postupku, radi se i na efikasnom sprovođenju zakona i podizanju svijesti.	početkom trećeg kvartala 2013. Nacionalno kofinansiranje : 130 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 430 000 eura
Projekat 04 Poboljšanje statističkih kapaciteta i obezbjeđenje ekonomske i socijalne statistike U okviru Ipe 2013.	0.7	Korisnik: Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT Svrha: Poboljšanje kvaliteta poslovne, makroekonomske, socijalne statistike, kao i statistike istraživanja i inovacija u skladu sa standardima EU i međunarodnim standardima. Očekivani rezultati (između ostalog): 1. Poboljšanje makroekonomske statistike, 2. Poboljšanje poslovne statistike, 3. Poboljšanje statistike na polju nauke, tehnologije i inovacija (STI), 4. Poboljšanje socijalne statistike.	Indikativna sredstva Ipe: 700 000 eura Za jedan ugovor o uslugama raspisace se tender u trećem kvartalu 2013. a ugovoriće se u drugom kvartalu 2014. Nacionalno kofinansiranje: 70 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 770 000 eura
SEKTOR			

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
Životna sredina i klimatske promjene			
Projekat 05 Jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori U okviru Ipe 2012.	2.85	Korisnik: Ministarstvo održivog razvoja i turizma Svrha: Doprinos usklađivanju zakonodavstva iz oblasti životne sredine i zaštiti biodiverziteta Crne Gore, uz poštovanje politika i standarda EU. Očekivani rezultati (između ostalog): 1. Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine (NEAS) i Nacionalna strategija za investicije u oblasti životne sredine (NEIS) završene su i odobrene od strane korisnika; 2. Dostupna je nacionalna baza podataka o staništima za aneks 1, aneks 2 i aneks 4 Direktive o staništima, kao i anekse 1 – 4 Direktive o pticama. Baza podataka koristiće se kao osnova za predlog mreže područja Natura 2000. Opis staništa iz aneksa 1 dodat je katalogu izrađenom u toku projekta Svjetske organizacije za zaštitu prirode (World Wide Fund). Uspostavljen je sistem praćenja; 3. Sproveden je pravni postupak za implementaciju Direktive o pticama i Direktive o staništima uz korišćenje spiska aneksa o vrstama ptica i staništima. Razvrstana su područja predložena u ekološkoj mreži Natura 2000 i stavljena su u GIS. Uspješno su završene konsultacije sa učesnicima. Kompletirana je baza podataka Natura 2000. Izrađeni su planovi upravljanja za deset različitih vrsta staništa (močvare, šume,	Ipa: 2 850 000 eura U drugom kvartalu 2013. raspisaće se tender za jedan ugovor o uslugama (2 600 000 eura) i jedan ugovor o nabavci (250 000 eura), a ugovaranje se očekuje u četvrtom kvartalu iste godine. Kofinansiranje: 320 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 3 170 000 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		travnate površine itd). Opisan je pravni postupak člana 6, stav 3 i člana 6, stav 4. Konačna implementacija podrazumijeva dio koji se odnosi na zaštitu vrsta.	
Projekat 06 Optimalno korišćenje energije i prirodnih resursa i ublažavanje posledica prirodnih nepogoda U okviru Ipe 2012.	2.75	Korisnik: Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja Svrha: Bolje ispunjavanje nacionalnih energetske potrebe kroz poboljšane uslove na tržištu i efikasno korišćenje resursa, poboljšanje reakcije spasilačke službe i službe hitne medicinske pomoći na periodične prirodne nepogode. Očekivani rezultati (između ostalog): - Ekološki održivo, sigurno i konkurentno tržište električne energije i gasa, koje je razvijeno kroz usklađivanje sa Trećim energetske paketom EU za tržište struje i gasa. - Stvorena je dobra investiciona sredina za razvoj održive energije na lokalnom nivou, sa ciljem da se osigura ekološki prihvatljiv privredni razvoj.	Ipa: 2 750 000 eura Raspisaće se tender za ugovor o uslugama (Ipa 1 000 000 eura) (rezultati 1-4) u prvom kvartalu 2013. dok se ugovaranje očekuje u trećem kvartalu 2013. Bespovratna pomoć ³¹ u iznosu od 1 750 000 eura (uključujući podugovor o nabavci, čija je vrijednost 1 300 000 eura u skladu s aneksom 4, ishod 6) dodijeljenih putem Poziva za dostavljanje ponuda ograničenih na države članice EU, koji će biti otvoren u prvom kvartalu 2013.

³¹ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu bespovratne pomoći dati su u Praktičnom vodiču za procedure sklapanja ugovora za spoljne aktivnosti Evropske unije. Detaljni kriterijumi za izbor i dodjelu biće dati tokom Poziva za dostavljanje predloga – u Smjernicama za aplikante.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		3. Razrađen je strateški i regulatorni okvir za ekološki i tehnički optimalno korišćenje regionalnih prirodnih resursa. 4. Stvoreni su povoljni zakonodavni i tržišni uslovi i primijenjene su konkretne investicije i mjere za energetska efikasnost u sektoru malih i srednjih preduzeća, kao i u industrijskom sektoru. 5. Organizovana je obuka za osoblje za potragu, spašavanje i pružanje medicinske pomoći da bi im se poboljšalo umijeće spašavanja u slučaju prirodnih nepogoda, posebno poplava i drugih nepogoda vezanih za vodu. 6. Dobijena je adekvatna i funkcionalna oprema za spasavanje od poplava, oprema za druge aktivnosti spasavanja na vodi, medicinska oprema za prvu pomoć, kola hitne pomoći sa aparatima za održavanje života i vozila za hitan prevoz u slučaju prirodnih nepogoda.	dok se ugovaranje očekuje u trećem kvartalu iste godine. Kofinansiranje: 445 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 3 195 000 eura
Pravna tekovina EU			
Projekat 07 Poboljšanje bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne službe u Crnoj Gori	1.5	Korisnik: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Veterinarska uprava, Fitosanitarna uprava Svrha: Dalje poboljšanje bezbjednosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih standarda za dobrobit zdravlja ljudi, biljaka i životinja i olakšavanje trgovine poljoprivrednim proizvodima i prerađevinama u Crnoj Gori.	Ipa: 1 500 000 eura 900 000 eura za 1 ugovor o uslugama, za koji će se raspisati tender u drugom kvartalu 2013., a ugovaranje će početi u četvrtom kvartalu 2013. 600 000 eura za 1 ugovor o

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
U okviru Ipe 2012.		Očekivani rezultati (između ostalog): <u>Komponenta 1 – Bezbjednost hrane</u> 1.1 Primjenjuje se zakonodavstvo usklađeno sa standardima EU o bezbjednosti hrane; 1.2 Ojačani su institucionalni i administrativni kapaciteti na polju bezbjednosti hrane i stočne hrane; 1.3 Uspostavljen je inovirani sistem za preradu hrane; <u>Komponenta 2 – Iskorjenjivanje bjesnila i klasične svinjske kuge (KSK):</u> 2.1 Kampanja oralne vakcinacije životinja protiv bjesnila sprovodi se bacanjem mamaca iz vazduha 2.2 Održava se edukacija stanovništva na koje utiču mjere kontrole bjesnila 2.3 Vršiti se nadzor, prati se i ocjenjuje djelotvornost kampanje oralne vakcinacije životinja protiv bjesnila 2.4 Racionalno se sprovode kampanje za oralnu vakcinaciju divljih svinja protiv klasične svinjske kuge (KSK). <u>Komponenta 3 - Fitosanitarije</u> 3.1 Nacionalni pravni okvir u oblasti fitosanitarija usklađen je sa zakonodavstvom EU; 3.2 Razrađene su i usvojene laboratorijske metode i operativne procedure u oblasti fitosanitarija; 3.3 Inspektori i uprava u stanju su da pravilno izvršavaju dužnosti u skladu sa pravnom	nabavci, za koji će se raspisati tender u prvom kvartalu 2013., a ugovaranje će početi u trećem kvartalu 2013. Kofinansiranje: 200 000 eura Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 700 000 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		tekovinom EU; 3.4 Osoblje laboratorija obučeno je za primjenu različitih metoda (testiranje sjemena, identifikacija štetnih organizama); 3.5 Uspostavljen je sistem za zaštitu biljnih vrsta; 3.6 Uspostavljen je sistem biljnih pasoša.	
Projekat 08 Usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU U okviru Ipe 2012.	1.2	Korisnik: Ministarstvo ekonomije, Uprava za zaštitu konkurencije Svrha: Jačanje kapaciteta Uprave za zaštitu konkurencije da bi se podstakla konkurencija na crnogorskom tržištu i izgradili kapaciteti Ministarstva ekonomije za efektivno prenošenje i sprovođenje Direktive 32006L0123 o uslugama na unutrašnjem tržištu i novog Zakona o konkurenciji. Očekivani rezultati (između ostalog): <u>Komponenta 1 - Konkurencija</u> 1.1 Uprava za zaštitu konkurencije u potpunosti je operativna i spremna za efektivnu primjenu i efikasno sprovođenje zakonskih propisa za zaštitu konkurencije; 1.2. Poboljšana kultura konkurencije i znanje među regulatorima sektora, u poslovnim društvima i među novinarima. <u>Komponenta 2 – Direktiva o uslugama</u> 2.1 Sveobuhvatan analitički pregled zakonodavstva u ovoj oblasti i dalje usklađivanje	Ipa: 1 200 000 eura 1 ugovor: Ugovor Delegacije sa GIZ-om (putem indirektnog centralizovanog upravljanja) biće ugovoren u prvom kvartalu 2013. Kofinansiranje: 120 000 eura (kao dio kofinansiranja iz GIZ-a) Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 320 000 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		zakonodavstva 2.2 Izgrađeni administrativni kapaciteti u Crnoj Gori za dalji analitički pregled, kao i izmjene i dopune zakonodavstva u skladu sa zahtjevima Direktive o uslugama pošto se projekat završi.	
SEKTOR Drugi oblici podrške			
Projekti 09 i 10 Podrška učešću u programima Unije U okviru Ipe 2012 i Ipe 2013	Ukupno: 1.245210 :	Korisnik: sve javne ustanove Svrha: Kofinansiranje troškova učešća („entry – ticket”) u skladu sa relevantnim Memorandumima o razumijevanju koji omogućavaju učešće Crne Gore u programima Unije, između ostalog u programu Kultura 2007./2013., Okvirnom programu konkurentnosti i inovacija (CIP- Okvirni program za preduzetništvo i inovativnost i CIP- Program podrške politici informacione i komunikacione tehnologije), Sedmom okvirnom programu za istraživanje i razvoj, kao i programu Carine 2013.	Ukupna sredstva Ipe: 1 245 210 eura Ipa 2012: 622 605 eura Ipa 2013 622 605 eura Kofinansiranje: 1 245 212 eura Ipa 2012: 622 606 Ipa 2013: 622 606 Ukupni troškovi (bez PDV-a) 2012: 1 245 211 eura 2013: 1 245 211 eura

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
Projekti 11 i 12 Tehnička podrška i instrument za pripremu projekata (TA/PPF) U okviru Ipe 2012 i Ipe 2013	Ukupno: 1.474681	Korisnik: sve javne ustanove Svrha: Podrška pripremi i ranom sprovođenju aktivnosti predviđenih IPA Nacionalnim programima, kao i bolje programiranje novih programa Ipe za komponente I-IV i priprema pregovaračkih procesa kad god je neophodno. Projekat Ipa 2012 podrazumijevaće neke pilot aktivnosti za sektorski pristup i građenje kapaciteta u programiranju i sprovođenju podrške.	Ukupna sredstva Ipe: 1 474 681 eura za indikativni broj od 14 ugovora o uslugama, bespovratnoj pomoći i Twinning ³² light ugovora, čiji iznos varira od 50.000 do 250.000 eura po projektu, ili više u slučaju složenijih aktivnosti za pripremu projekata. Ovdje spada Sporazum o doprinosu (u okviru zajedničkog upravljanja) koji će se finansirati u okviru budžetske 2012. godine za UNDP/CDP za programiranje, sektorski pristup i koordinaciju indikativnog iznosa od 250 000 eura u skladu s članom 53 (d) Finansijske regulative i odgovarajućih odredbi Pravila o

³² Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu koji se primjenjuju prilikom izbora predloga su dati u Twinning priručniku iz tačke 4.3. ovog finansijskog predloga. Ukoliko twinning poziv za izražavanje interesovanja ne uspije, koristiće se alternativne metode angažovanja stručne pomoći. Te metode mogu uključivati ugovor o uslugama ili Twinning Light ugovor.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
			sprovođenju (UNDP/CDP je već sproveo dva projekta Ipe, čime je pomogao crnogorskim organima da programiraju Nacionalne programe Ipa 2008, 2010 i 2011) Ipa 2012: 823 866 eura Ipa 2013: 650 815 eura Kofinansiranje: nije primjenjivo Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 474 681 eura
Projekti 13 i 14 Mjere podrške U okviru Ipe 2012 i Ipe 2013	Ukupno: 1	Korisnik: sve javne ustanove Svrha: Instrument koji se koristi za pokrivanje troškova aktivnosti vezanih za pripremu i praćenje i neophodnih za implementaciju ostalih aktivnosti već definisanih u programu, kao i za postizanje njihovih ciljeva. Aktivnosti mogu obuhvatati grantove, studije, obuke, seminare, radove i nabavke male vrijednosti, nadzor i	Ukupna sredstva Ipe: 1 000 000 eura za indikativni broj od 10 do 16 ugovora (uglavnom o uslugama, bespovratnoj pomoći³³, radovima i nabavkama manje vrijednosti)

³³ Osnovni kriterijumi za izbor i dodjelu koji se primjenjuju prilikom izbora predloga su dati u Twinning priručniku iz tačke 4.3. ovog finansijskog predloga. Ukoliko twinning poziv za izražavanje interesovanja ne uspije, koristiće se alternativne metode angažovanja stručne pomoći. Te metode mogu uključivati ugovor o uslugama ili Twinning Light ugovor.

Prioriteti	Indikativni budžet Ipe	Korisnici, svrha i očekivani rezultati	Način upravljanja ²⁸ , postupak finansiranja i indikativni vremenski okviri
		odgovarajuću tehničku pomoć	Ipa 2012: 500 000 eura Ipa 2013: 500 000 eura Kofinansiranje: nije primjenjivo Ukupni troškovi (bez PDV-a): 1 000 000 eura
UKUPNO KOMPONENTA I	Ukupno 18.019.891		Ukupna sredstva Ipe: 18 019 891 eura Ipa 2012: 14 546 471 eura Ipa 2013: 3 473 420 eura

2.4 ZAJEDNIČKA PITANJA

Svaki opis projekta objašnjava kako će se usmjeravati zajednička pitanja vezana za određeni projekat.

- Jednake mogućnosti i nediskriminacija

Jednakost između muškaraca i žena jedan je od osnovnih principa svakog demokratskog društva. Ipak, mnoge žene u Crnoj Gori ne uživaju ta prava. Projektom će se posebno uzeti u obzir potreba za integracijom načela jednakosti polova, kao i potrebe ugroženih i marginalizovanih grupa. Uložiće se posebni naponi da bi se osiguralo da su žene u potpunosti uključene u aktivnosti projekta i da imaju koristi od rezultata projekta. Pošto je siromaštvo uzrok mnogih oblika nejednakosti polova (na radnom mjestu i u porodicama) ovo pitanje biće tretirano kroz projekte, u okviru širokog spektra oblasti. U cjelini posmatrano, potrebe polova razmatraće se kao analitički instrument od izrade programa pa nadalje. Sadašnji program imaće koristi i od Ipe 2010. Projekta o rodnoj ravnopravnosti.

- Zaštita životne sredine i klimatske promjene

Ustavom je predviđeno da će zemlja postati „ekološka država” i zahtijeva se sprovođenje strogih ekoloških standarda. Međutim, poslednjih godina prisutna je degradacija životne sredine koja direktno utiče na kvalitet života, posebno ljudi iz gradskih područja i manjina koje se suočavaju sa većim rizikom od izlaganja ekološkim opasnostima. Zaštita životne sredine ključna je i za turističku industriju Crne Gore koja bilježi rast. Projektima će biti uzeta u obzir pitanja životne sredine kroz pravnu tekovinu EU tokom sprovođenja projektnih aktivnosti. Otpornost na prirodne nepogode, sprečavanje rizika i upravljanje istim biće uključeni u planiranje, pripremu i sprovođenje projekata. Čitav program za period 2012.-2013. imaće koristi i od Ipe 2010 projekta za podizanje svijesti i projekta za jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori.

- Poštovanje i zaštita manjina i ugroženih grupa

Iako u Crnoj Gori postoje politike za podsticanje inkluzije manjina i ugroženih grupa (npr. u obrazovanju, upotrebi jezika, javnoj upravi, pristupu zdravstvenoj zaštiti, itd.), implementacija često zaostaje. Detaljnom pripremom projekata uzete su u obzir posebne potrebe etničkih zajednica, posebno Roma, za koje se generalno smatra da su najmarginalizovanija etnička grupa u Crnoj Gori. Gdje je moguće, aktivnosti će podrazumijevati inicijative kojima se ispunjavaju potrebe etničkih zajednica. Aktivnosti će se organizovati kako bi se podstaklo/olakšalo njihovo učešće i time odrazila raznolikost crnogorskog društva. Program će imati koristi i od Ipe 2010. Projekta socijalne inkluzije i osiguraće da se ova pitanja detaljno tretiraju tokom sprovođenja bilo kog projekta. Sprovođenje posebnog projekta za nalaženje trajnog rešenja za pripadnike RAE populacije na Koniku, koji se finansira u okviru nacionalnog programa za 2011. treba da počne do kraja 2012., da bi projekat poslužio kao primjer za ovakve inicijative u budućnosti.

- Civilno društvo/Uključivanje učesnika

Pomoć koja se odnosi na civilno društvo predstavljena je u Odluci Komisije o instrumentu za civilno društvo i zato nije dio ovog dokumenta (million eura koji će se finansirati u okviru Ipe 2013.). Međutim, projektom će u potpunosti upravljati Delegacija EU. Osim toga, u svakom projektu ovog programa, lokalni akteri/organi, uključujući civilno društvo konsultuju se kad je neophodna pomoć crnogorskim institucijama/organizacijama za efikasno uvođenje odgovarajućih praksi u skladu sa evropskim standardima. Za ovu svrhu može da se izdvoji dio sredstava iz budžeta programa.

- Dobra vladavina, s posebnim naglaskom na borbu protiv korupcije

Pitanje vladavine prava u velikoj mjeri je tretirano u okviru prethodnih programa Ipe. Podrška borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala pruža se u velikoj mjeri i to na godišnjem nivou od sprovođenja programa Ipe za 2007. godinu. Primjeri te podrške su sprovođenje antikorupcijske strategije i akcionog plana u okviru programa Ipe za 2010. godinu, kao i programa Ipe za 2009. godinu kojim se jača policijska uprava. Program za period 2012.-2013. imaće koristi i od projekta posebno posvećenog vladavini prava, koji se sa jedne strane bavi jačanjem nezavisnosti, efikasnosti i odgovornosti u pravosuđu. Sa druge strane, baviće se unapređenjem borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala. Drugi program koji se finansira u okviru ovog programa usmjeren je na podršku reformi administrativnih procedura i jačanje kapaciteta državnih službenika, čime se takođe obrađuje pitanje dobre vladavine. Osim toga, kroz projekte Ipe sprovode se i antikorupcijske mjere na lokalnom nivou. Posebna pažnja posvećuje se praćenju sprovođenja ovih projekata. Sadašnji program imaće koristi od prethodnih pomoći, a posebne aktivnosti za dobru vladavinu biće objedinjene na horizontalnoj osnovi, s posebnim naglaskom na borbu protiv korupcije.

2.5 PRETPOSTAVKE I PREDUSLOVI³⁴

Program podrazumijeva pretpostavke i preduslove koji su detaljno definisani u svakom opisu projekta. Prije nego što ugovor bude sklopljen, ima dovoljno vremena da se osigura zadovoljenje tih preduslova. Ti preduslovi odnose se na aspekte, koji su u nastavku uopšteno predstavljeni:

³⁴ Pretpostavke su spoljni faktori koji mogu da utiču na (mogu čak i da odrede) uspjeh projekta, ali ih ne kontrolišu lica zadužena za upravljanje sprovođenjem projekta. Ovakvi faktori ponekad se nazivaju rizicima ili pretpostavkama, ali Komisija zahtijeva da se svi rizici iznesu kao pretpostavke. Preduslovi su zahtjevi koji moraju da se ispune prije nego što projekat počne.

- Vlada formalno odobrava projekte predstavljene u opisima projekata, uključujući utvrđene obaveze paralelnog kofinansiranja.
- Vlada će osigurati da korisničke institucije imaju odgovarajuće finansijske, materijalne i ljudske resurse da bi finansijska pomoć EU mogla da se iskoristi na najefikasniji i najodrživiji mogući način.
- Korisničke institucije formalno će odobriti plansku i tendersku dokumentaciju, uključujući i projektne zadatke.
- Vlada će za izvođenje planiranih radova osigurati raspoloživost zemljišta za koje se ne traži potvrda o vlasništvu i oko kojeg se ne vode sporovi. Vlada će osigurati i dugoročnu održivost aktivnosti izdvajanjem neophodnih sredstava, uključujući tekuće troškove i troškove održavanja.
- Korisničke institucije biraju i imenuju članove radnih grupa, upravnih i koordinacionih odbora (uz poštovanje principa uravnotežene zastupljenosti polova i etničkih grupa) i organizuju seminare u skladu sa zahtjevima aktivnosti projekta.

Ovi uslovi detaljno su predstavljeni u opisima projekata, koji se formalno odobravaju Razmjenom pisama između Komisije i Vlade. Ukoliko se ovi uslovi ne ispune, tijelo nadležno za sprovođenje razmatraće suspenziju ili prekid projekta ili određenih aktivnosti.

2.6 MAPA PUTA ZA DECENTRALIZACIJU UPRAVLJANJA SREDSTVIMA EU

U cilju prenosa odgovornosti za upravljanje (Decentralizovana uprava (DM)) sredstvima Ipe u budućnosti, Crna Gora pripremila je nekoliko mapa puta koje odgovaraju Komponentama I i II, Komponentama III i IV, kao i Komponenti V. Ove pripreme uglavnom su u nadležnosti Ministarstva finansija, kao Službenik nadležan za akreditaciju (CAO), a na operativnom nivou za njih je nadležan Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO), koji su imenovani u 2011. godini, nakon promjena u Vladi u decembru 2010.

Preduslov za pristup sredstvima Komponenti III, IV i V, koji je omogućen nakon dodjele statusa zemlje kandidata za članstvo u EU predstavlja pravi prenos upravljanja sredstvima Ipe od strane Evropske komisije na zemlju. Ovaj proces zahtijeva uspostavljanje neophodnih upravljačkih i kontrolnih struktura u državnoj upravi, kao i odluku Komisije o prenosu odgovornosti za upravljanje nakon revizije sistema (akreditacije). Crna Gora otpočela je pripreme da bi mogla blagovremeno da iskoristi iznose predviđene za Komponente III i IV u 2012., kao i iznose za Komponentu V u 2013³⁵.

Radna grupa na visokom nivou za rad na pripremama za decentralizovano upravljanje formirana je u posljednjem kvartalu 2011. Na njenom čelu nalazi se Službenik nadležan za akreditaciju (CAO), a sastanci se redovno održavaju (dva puta

³⁵ Prenos sredstava za budžetsku 2012. godinu sa komponente V na komponentu I treba da odobri organ zadužen za budžet.

mjesečno) sa jasnim ciljem da se ubrzaju pripreme za decentralizaciju Komponenti I – V.

Vlada Crne Gore usvojila je mape za Komponente I – IV u 2011. Međutim, postoje odlaganja u svim Kma, koja su do sad procijenjena na 3 do 6 mjeseci. Crna Gora je u julu 2012. dostavila Evropskoj komisiji svoj paket za akreditaciju za komponente I i IIb. Očekivani rok za dostavljanje paketa za akreditaciju za Komponente III i IV je prvi kvartal 2013.

U sledećoj tabeli date su najnovije informacije o fazama u kojima se nalazi svaka od četiri komponente:

Faza		Komponenta I i II Ipe	Komponenta III i IV Ipe
Faza 0	Uspostavljanje sistema kontrole i upravljanja	Završeno	Završeno
Faza 1	Procjena stanja		U toku
Faza 2	Faza usklađivanja		
Faza 3	Procjena usklađenosti	20. mart – 20. jun 2012.	Oktobar – Decembar 2012.
Faza 4	Nacionalna akreditacija i dostavljanje zahtjeva za prenos odgovornosti za upravljanje	Jul 2012.	Mart - April 2013.

Što se tiče Komponente V (koja je u nadležnosti Generalnog direktorata za poljoprivredu), nacrt Akcionog plana za prenos odgovornosti za upravljanje dostavljen je krajem 2011. Crna Gora prvobitno je predviđjela da dostavljanje zahtjeva za prenos odgovornosti za upravljanje bude u aprilu 2013., ali je nedavno došlo do odlaganja, pa se prijem izmjena roka za akcioni plan očekuje do kraja 2012. Da bi se izbjegao rizik od gubljenja prava na korištenje sredstava, u junu 2012. Ministar je zamolio Generalni direktorat za poljoprivredu da sredstva opredijeljena za 2012. za Komponentu V prenese na Komponentu I u dogovoru sa Generalnim direktoratom za proširenje (3 258 308 eura). Ovaj prenos treba da odobri organ zadužen za budžet. Ako se prenos obavi, Crna Gora imaće koristi u periodu 2007. – 2013. od sredstava opredijeljenih za Komponentu V, koja će iznositi 7 285 467 eura.

Konačni nacrt IPARD programa dostavljen je Generalnom direktoratu za poljoprivredu u aprilu 2012, a Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja treba da uradi izmjene pošto podnese zahtjev za prenos sredstava za 2012. na komponentu I. Glavni fokus pripreme za prenos je na pripremama IPARD Agencije. Ministar

poljoprivrede i ruralnog razvoja formirao je radnu grupu za praćenje i pojačavanje aktivnosti vezanih za decentralizaciju IPARD, na čijem je čelu Ministar.

3 Budžet

3.1 INDIKATIVNA TABELA BUDŽETA (CENTRALIZOVANO UPRAVLJANJE)

IPA 2012

	Jačanje institucija (IB)					Investicije (INV)					Ukupno (IB + INV)	Ukupan doprinos Ipa EU	
	Ukupni trošak	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*		Ukupni trošak	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*				
	EUR (a)=(b)+(c)	EUR (b)	% (1)	EUR (c)	% (1)	EUR (d)=(e)+(f)	EUR (e)	% (1)	EUR (f)	% (1)	EUR (g)=(a)+(d)	EUR (h)=(b)+(e)	% (2)
Pravda i unutrašnji poslovi	2 625 000	2 400 000	91.43%	225 000	8.57%	1 010 000	600 000	59.41%	410 000	40.59%	3 635 000	3 000 000	20.62%
1. Podrška EU vladavini prava	2 625 000	2 400 000	91.43%	225 000	8.57%	1 010 000	600 000	59.41%	410 000	40.59%	3 635 000	3 000 000	
Javna uprava	1 380 000	1 300 000	94.20%	80 000	5.80%	50 000	0	0.00%	50 000	100%	1 430 000	1 300 000	8.94%
3. Upravljanje sredstvima EU i opšti upravni postupak.	1 380 000	1 300 000	94.20%	80 000	5.80%	50 000	0	0.00%	50 000	100%	1 430 000	1 300 000	
Životna sredina i klimatske promjene	4 835 000	4300 000	88.93%	535 000	11.07%	1 530 000	1 300 000	0.00%	230 000	0.00%	6 365 000	5 600 000	38.50%
5. Sistem zaštite životne sredine	3 170 000	2 850 000	89.91%	320 000	10.09%	0	0	0.00%	0	0.00%	3 170 000	2 850 000	
6. Optimalno korišćenje resursa za ublažavanje klimatskih promjena i posledica prirodnih	1 665 000	1 450 000	87.09%	215 000	12.91%	1 530 000	1 300 000	84.97%	230 000	15.03%	3 195 000	2 750 000	

nepogoda													
Pravna tekovina EU	2 820 000	2 700 000	95.74%	120 000	4.26%	200 000	0	0.00%	200 000	100%	3 020 000	2 700 000	18.56%
07. Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanotarna služba	1 500 000	1 500 000	100%	0	0.00%	200 000	0	0.00%	200 000	100%	1 700 000	1 500 000	
08. Usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU	1 320 000	1 200 000	90.91%	120 000	9.09%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 320 000	1 200 000	
Drugi vid podrške	2 569 077	1 946 471	75.77%	622 606	24.23%	0	0	0.00%	0	0.00%	2 569 077	1 946 471	13.38%
09. Programi EU	1 245 211	622 605	50%	622,606	50%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 245 211	622 605	
11. PPF/TA	823 866	823 866	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	823 866	823 866	
13. Mjere podrške	500 000	500 000	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	500 000	500 000	
UKUPNO	14 229 077	12 646 471	88.88%	1 582 606	11.12%	2 790 000	1 900 000	68.10%	890 000	31.90%	17 019 077	14 546 471	100%

Neto iznosi PDV

* Doprimos (javni i privatni nacionalni i/ili međunarodni doprimos) koji obezbjeđuju domaći partneri

(1) Izraženo u procentima % ukupnih troškova IB ili INV (kolona (a) ili (d)).

(2) Samo kolona Sektor ili Projekat. Izražen u procentima % ukupnog iznosa iz kolone (h). Ukazuje na relativnu težinu sektora ili upućuje na ukupan doprimos IPA EU cjelokupnog Finansijskog sporazuma

IPA 2013

	Jačanje institucija (IB)					Investicije (INV)					Ukupno (IB + INV)	Ukupan doprinos Ipa EU	
	Uku pan troša k	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*		Uku pan troš ak	Doprinos Ipa EU		Nacionalni doprinos*				
	EUR (a)=(b)+(c)	EUR (b)	% (1)	EUR (c)	% (1)	EUR (d)=(e)+(f)	EUR (e)	% (1)	EUR (f)	% (1)	EUR (g)=(a)+(d)	EUR (h)=(b)+(e)	% (2)
Pravda i unutrašnji poslovi	1 112 000	1 000 000	89.93%	112 000	10.07%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 112 000	1 000 000	28.79%
2. Trajno rešenje za raseljena i interno raseljena lica i Konik-Faza II	1 112 000	1 000 000	89.93%	112 000	10.07%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 112 000	1 000 000	
Javna uprava	770 000	700 000	90.91%	70 000	9.09%	0	0	0.00%	0	100%	770 000	700 000	20.15%
4. Statistika	770 000	700 000	90.91%	70 000	9.09%	0	0	0.00%	0	100.%	770 000	700 000	
Drugi vid podrške	2 396 026	1 773 420	74.02%	622 606	25.98%	0	0	0.00%	0	0.00%	2 396 026	1 773 420	51.06%
10. Programi EU	1 245 211	622 605	50%	622,606	50%	0	0	0.00%	0	0.00%	1 245 211	622 605	
12. PPF/TA	650 815	650 815	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	650 815	650 815	
14.Mjere podrške	500 000	500 000	100%	0	0.00%	0	0	0.00%	0	0.00%	500 000	500 000	
UKUPNO	4 278 026	3 473 420	81.19%	804 606	18.81%	0	0	0.00%	0	0.00%	4 278 026	3 473 420	100%

Neto iznosi PDV

* Doprinos (javni i privatni nacionalni i/ili međunarodni doprinos) koji obezbjeđuju domaći partneri

- (1) Izraženo u procentima % ukupnih troškova IB ili INV (kolona (a) ili (d)).
- (2) Samo kolona Sektor ili Projekat. Izražen u procentima % ukupnog iznosa iz kolone (h). Ukazuje na relativnu težinu sektora ili upućuje na ukupan doprinos Ipa EU cjelokupnog Finansijskog sporazuma

4.2 PRINCIP SUFINANSIRANJA KOJI SE PRIMJENJUJE NA PROGRAM

Doprinos EU za Ipu 2012, koji čini 85,47% ukupnog budžeta izdvojenog za ovaj program, izračunat je u odnosu na **prihvatljive troškove** koji se u slučaju centralizovanog upravljanja zasnivaju na **ukupnim troškovima**. Koristiće se paralelno sufinansiranje.

Ukupno 11,12% sufinansiranja je predviđeno za izgradnju institucija a 31,90% za ulaganja. Ovi ukupni iznosi premašuju potrebni minimum.

U slučaju bespovratne pomoći, maksimalna stopa sufinansiranja EU za bespovratnu pomoć iznosi 90% prihvatljivih troškova, osim ukoliko je drugačije predviđeno za određeni projekat u odjeljku 2.3.

Doprinos EU za Ipu 2013, koji čini 81,19% ukupnog budžeta izdvojenog za ovaj program, izračunat je u odnosu na **prihvatljive troškove** koji se u slučaju centralizovanog upravljanja zasnivaju na **ukupnim troškovima**. Koristiće se paralelno sufinansiranje.

Ukupno 18,81% sufinansiranja je predviđeno za izgradnju institucija. Ulaganja nema, pa samim tim nema ni sufinansiranja za ulaganja. Ovi ukupni iznosi premašuju potrebni minimum.

U slučaju bespovratne pomoći, maksimalna stopa sufinansiranja EU za bespovratnu pomoć iznosi 90% prihvatljivih troškova, osim ukoliko je drugačije predviđeno za određeni projekat u odjeljku 2.3.

5 SPROVOĐENJE

4.1 METOD UPRAVLJANJA I NAČIN SPROVOĐENJA

Program će sprovoditi Evropska komisija na direktnoj centralizovanoj osnovi u skladu s članom 53a Regulative o finansiranju³⁶ i odgovarajućim odredbama Pravila za sprovođenje³⁷. Ovo važi za većinu projekata.

Međutim, projekat 8 (Usklađivanje zakonodavstva s pravnom tekovinom EU) će se sprovoditi indirektnim centralizovanim upravljanjem sa GIZ-om u skladu s članom 54 (2) (c) Regulative o finansiranju. Metod indirektnog centralizovanog upravljanja sa GIZ-om je izabran isključivo zbog iskustva GIZ-a u Crnoj Gori u uvođenju politika unutrašnjeg tržišta EU na crnogorsko tržište kao i u usklađivanju zakonodavstva u ključnim projektnim oblastima (konkurencija i državna pomoć u periodu od 2005. do 2011. godine).

Pored toga, jedan dio projekta 11 (Tehnička pomoć i instrument za pripremu projekata) će sprovoditi Evropska komisija zajedničkim upravljanjem (Sporazum o doprinosu) s UNDP-em odnosno CDP-om u skladu s članom 53(d) Regulative o finansiranju i odgovarajućim odredbama Pravila za sprovođenje. CDP je partnerski program Vlade Crne Gore i Programa Ujedinjenih nacija za razvoj. Pokazao se kao koristan partner Vlade Crne Gore i Delegacije EU u jačanju kapaciteta države u pripremi i

³⁶ Regulativa 1605/2002 od 25. juna 2002. o Regulativi o finansiranju koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica (Sl. list L 248, 16.9.2002, str.1)

³⁷ Regulativa 2342/2002 od 23. decembra 2002. o utvrđivanju detaljnih pravila za sprovođenje Regulative Savjeta (EZ, Euratom) br. 1605/2002 o Regulativi o finansiranju koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica (Sl. list L 357, 31.12.2002, str. 1)

spровоđenju pomoći EU. CDP ima za cilj podršku programiranju, sektorskom pristupu i koordinaciji kroz bespovratnu pomoć u iznosu od 250.000 eura. UNDP/CDP su već sproveli dva projekta Ipe pomažući crnogorskim organima u programiranju Nacionalnih programa Ipe 2008, 2010 i 2011.

4.2 OPŠTA PRAVILA ZA POSTUPKE NABAVKE I DODJELE BESPOVRATNE POMOĆI

Nabavke prate odredbe Drugog dijela Glave IV Regulative o finansiranju i Drugog dijela Glave III poglavlja 3 Pravila za sprovođenje, kao i pravila i postupke za ugovore o uslugama, nabavkama i izvođenju radova koji se finansiraju iz opšteg budžeta Evropskih zajednica u svrhu saradnje s trećim zemljama koje je Komisija usvojila 24. maja 2007. godine (C (2007)2034).

Postupci dodjele bespovratne pomoći prate odredbe Prvog dijela Glave VI Regulative o finansiranju i Prvog dijela Glave VI Pravila za sprovođenje.

Komisija takođe koristi proceduralne smjernice i standardne obrasce i modele kojima se olakšava primjena gore pomenutih pravila a koji su sadržani u onoj verziji Praktičnog vodiča za ugovaranje procedura za vanjske aktivnosti EU (Praktični vodič) koji je objavljen na internetskoj stranici Komisije na dan pokretanja postupka nabavke ili dodjele bespovratne pomoći. Osnovni kriterijumi odabira i dodjele bespovratne pomoći su dati u Praktičnom vodiču, odnosno (i) kvalitet aktivnosti predloženih u prijavi u smislu relevantnosti za ciljeve i prioritete utvrđene pozivom za podnošenje projekata, (ii) njena djelotvornost i izvodljivost, (iii) održivost, i (iv) budžetska isplativost. Detaljni kriterijumi za odabir i dodjelu će biti utvrđeni u pozivu na podnošenje prijedloga – smjernice za aplikante.

4.3 PRINCIPI SPROVOĐENJA PROJEKATA TVININGA

Projekti Tviniga se utvrđuju u formi sporazuma o bespovratnoj pomoći kojim javna uprava odabrane države članice prihvata da pruži potrebno stručno znanje za određeni javni sektor uz nadoknadu troškova nastalih na taj način.

Ugovor može naročito podrazumijevati dugoročnu dodjelu jednog službenika s punim radnim vremenom za pružanje savjeta upravi Crne Gore u svojstvu rezidentnog savjetnika za Tvinig.

Sporazum Tviniga o bespovratnoj pomoći se utvrđuje u skladu s relevantnim odredbama Prvog dijela Glave VI Regulative o finansiranju i Prvog dijela Glave VI Pravila za sprovođenje.

Komisija takođe koristi proceduralne smjernice i obrasce i modele obrazaca date u priručniku za Tvinig koji je dostupan na internetskoj stranici Komisije. Osnovni kriterijumi izbora su: (i) finansijska sposobnost za sprovođenje aktivnosti za vrijeme trajanja projekta, s izuzetkom fizičkih lica koja primaju školarine, kao i javnih organa i međunarodnih organizacija, i (ii) operativni kapaciteti koji podrazumijevaju stručnost i kvalifikacije potrebne da bi se završio predloženi projekat. Osnovni kriterijumi dodjele su: (i) relevantnost prijedloga u skladu s kriterijumima utvrđenim u projektnom zadatku Tviniga, (ii) metodologija aktivnosti razrađena u prijedlogu, i (iii) ukupna održivost prijedloga.

4.4 PROCJENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU I OČUVANJE PRIRODE

Sve investicije realizovaće se u skladu sa relevantnim zakonodavstvom EU u oblasti životne sredine.

5. PRAĆENJE I EVALUACIJA

5.1 Praćenje

Komisija može preduzeti svaku aktivnost koju smatra neophodnom za praćenje datih programa.

5.2 Evaluacija

Programi podliježu ex ante evaluaciji, kao i privremenoj i/ili, ex post evaluaciji u skladu s članovima 57 i 82 Regulative o sprovođenju Ipe³⁸ u cilju unapređenja kvaliteta, efektivnosti i dosljednosti pomoći iz fondova EU i strategije i sprovođenja programa.

Rezultati evaluacije će se uzeti u obzir pri programiranju i implementacionom ciklusu.

Komisija može takođe vršiti strateške evaluacije.

6. REVIZIJA, FINANSIJSKA KONTROLA I MJERE ZA BORBU PROTIV PREVARE

Računi i aktivnosti svih strana uključenih u sprovođenje ovog programa, kao i ugovori i sporazumi za sprovođenje ovog programa podliježu, s jedne strane, nadzoru i finansijskoj kontroli od strane Komisije (uključujući Evropsku kacerariju za borbu protiv prevara) koja pri vršenju provjera zadržava diskreciono pravo i vrši je sama ili preko spoljnog revizora i, s druge strane, reviziji Evropskog revizorskog suda. To podrazumijeva mjere kao što su ex-ante verifikacija tendera i ugovaranja koje vrši Delegacija u zemlji korisnici.

U cilju obezbjeđenja efikasne zaštite finansijskih interesa Evropske unije, Komisija (uključujući Evropsku kacerariju za borbu protiv prevara) može vršiti provjere na licu mjesta i istrage u skladu s procedurom predviđenom Regulativom Savjeta (EZ, Euratom) br. 2185/96 od 11. novembra 1996. koja se tiče provjera na licu mjesta i inspekcija koje obavlja Komisija radi zaštite finansijskih interesa Evropskih zajednica od prevara i drugih nepravilnosti³⁹.

Pomenute kontrole i revizije primjenjuju se na sve ugovarače, pod-ugovarače i korisnike bespovratne pomoći koji su dobili sredstva EU.

7. NEZNATNA PRERASPODJELA SREDSTAVA

Službenik/ca za ovjeravanje po ovlašćenju (AOD) ili službenik/ca za ovjeravanje po daljem ovlašćenju (AOSD), u skladu s podjelom nadležnosti koje su mu/joj date od strane AOD-a, može vršiti neznatnu preraspodjelu sredstava shodno principima valjanog finansijskog upravljanja bez obavezne izmjene odluke o finansiranju. U tom smislu, kumulativne preraspodjele koje ne prevazilaze 20% ukupne sume opredijeljene za program, do najviše 4 miliona eura, neće se smatrati značajnim pod uslovom da ne utiču na prirodu i ciljeve programa. O pomenutoj preraspodjeli sredstava biće informisan Odbor Ipe.

³⁸ Regulativa Komisije (EZ) br. 718/2007 od 12. juna 2007. godine koja implementira Regulativu Savjeta (EZ) br. 1085/2006 kojom se osniva instrument za pretpristupnu pomoć (Ipa) (Sl. list L 170, 29.6.2007, str.1)

³⁹ Sl. list L 292; 15.11.1996; str. 2

8. OGRANIČENE IZMJENE

Ograničene izmjene u sprovođenju ovog programa koje utiču na osnovne elemente iz člana 90 Pravila o sprovođenju Regulative o finansiranju koje su po prirodi indikativne⁴⁰, može izvršiti službenik za ovjeravanje po ovlašćenju (AOD) ili službenik za ovjeravanje po daljem ovlašćenju (AOSD), u skladu s podjelom nadležnosti koje su mu date od strane AOD-a, shodno principima valjanog finansijskog upravljanja bez obavezne izmjene finansijske odluke.

⁴⁰ Osnovni elementi indikativne prirode o kojima je riječ su, za nabavke, indikativni broj i vrsta predviđenih ugovora i indikativni vremenski okvir otpočinjanja postupka nabavki.

Lista skraćenica

AOD	Authorising Officer by Delegation/Službenik za ovjeravanje po ovlaštenju
AOSD	Authorising Officer by sub-Delegation/Službenik za ovjeravanje po daljem ovlaštenju
APMLTF	Administration for the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing/Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma
CAO	Competent Accrediting Officer/Službenik nadležan za akreditaciju
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation/ Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju
CDP	Capacity Development Programme (UNDP programme)/Program za razvoj kapaciteta
CIP	Competitiveness and Innovation Union Programme/Okvirni program za konkurentnost i inovativnost
CSF	Classical Swine Fever/klasična svinjska groznica
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development/Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj
EC	European Commission/Evropska komisija
EFSE	European Fund for Southeast Europe/Evropski fond za jugoistočnu Evropu
EU	European Union/Evropska unija
GIZ	Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit/Njemačka organizacija za međunarodnu saradnju
IPA	Instrument for Pre-Accession assistance/Instrument pretpristupne pomoći Instrument for Pre-Accession Assistance in Agriculture and Rural Development/Instrument pretpristupne pomoći za poljoprivredu i ruralni razvoj
IPARD	Law on General Administrative Procedure/Zakon o opštem upravnom postupku
LGAP	Multi-Annual Indicative Programming Document/Višegodišnji indikativni planski dokument
MIPD	Ministry of Justice/Ministarstvo pravde
MONSTAT	Statistical Office of Montenegro/Zavod za statistiku
MS	Member States/države članice
NAO	National Authorising Officer/Nacionalni službenik za ovjeravanje
NIPAC	National IPA Co-ordinator/Nacionalni koordinator za Ipu
NPI	National Programme for Integration 2008-2012/Nacionalni program za integraciju 2008-2012
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe/Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
RAE	Roma, Ashkali and Egyptian/Romi, Aškali i Egipćani
SCF	Strategic Coherence Framework/Strateški okvir usklađenosti
SME	small and medium-sized enterprises/mala i srednja preduzeća
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange/ Tehnička pomoć i razmjena informacija
UNDP	United Nations Development Programme/ Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNICEF	United Nations Children's Fund/ Fond Ujedinjenih nacija za djecu
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime/Kancelarija Ujedinjenih nacija za

VAT	drogu i kriminal Value Added Tax/porez na dodatu vrijednost
-----	--